

R. Simon

הבונה פרק שנים עשר שבת קב עין משום נר מצוה

1

מורה הש"ס

וקדחה. וכל הקודם ע"מ מלאות הוא לתקוע בו יחד וכלה למלאות...
הקדחה. וכל הקודם ע"מ מלאות הוא לתקוע בו יחד וכלה למלאות...
הקדחה. וכל הקודם ע"מ מלאות הוא לתקוע בו יחד וכלה למלאות...

בשלמא לכת מוחא כחאון דחד תורתא לבניינא. לחי' דלא...
בשלמא לכת מוחא כחאון דחד תורתא לבניינא. לחי' דלא...
בשלמא לכת מוחא כחאון דחד תורתא לבניינא. לחי' דלא...

רבינו הגאון...
רבינו הגאון...
רבינו הגאון...

רבינו הגאון...
רבינו הגאון...
רבינו הגאון...

עולשין. עכש סקורין קריש"ל...
עולשין. עכש סקורין קריש"ל...
עולשין. עכש סקורין קריש"ל...

בשרא לכת מוחא כחאון דחד תורתא לבניינא...
בשרא לכת מוחא כחאון דחד תורתא לבניינא...
בשרא לכת מוחא כחאון דחד תורתא לבניינא...

רבינו הגאון...
רבינו הגאון...
רבינו הגאון...

רבינו הגאון...
רבינו הגאון...
רבינו הגאון...

רבינו הגאון...
רבינו הגאון...
רבינו הגאון...

רבינו הגאון...
רבינו הגאון...
רבינו הגאון...

רבינו הגאון...
רבינו הגאון...
רבינו הגאון...

רבינו הגאון...
רבינו הגאון...
רבינו הגאון...

R. Simon

זניני ז"ל מאכזר - קפ
זניני ז"ל מאכזר - קפ
זניני ז"ל מאכזר - קפ

עין שמעון
ני מעשה

כה א-י-י ...
למ ...
כ ...

רבינו הגאון

על ספר סוטה ...
על ספר יומא ...
על ספר בבא מציעא ...

על ספר בבא בתרא ...
על ספר נדרים ...
על ספר אבות ...

על ספר אבות ...
על ספר אבות ...
על ספר אבות ...

על ספר אבות ...
על ספר אבות ...
על ספר אבות ...

על ספר אבות ...
על ספר אבות ...
על ספר אבות ...

קד:

נחבוי ...
לכבוד מלך ...
לכבוד מלך ...

מתי ...
היה יצא ...
היה יצא ...

הערה ...
הערה ...
הערה ...

הבונה פרק שנים עשר שבת

מתי ...
היה יצא ...
היה יצא ...

מתי ...
היה יצא ...
היה יצא ...

הערה ...
הערה ...
הערה ...

ספר

ספר ...
לכבוד מלך ...
לכבוד מלך ...

ספר ...
לכבוד מלך ...
לכבוד מלך ...

הערה ...
הערה ...
הערה ...

2

ספר

ספר ...
לכבוד מלך ...
לכבוד מלך ...

ספר ...
לכבוד מלך ...
לכבוד מלך ...

הערה ...
הערה ...
הערה ...

הערה ...
הערה ...
הערה ...

מסורה הש"ם

מחלפת שיטתיה דר"י. קשיא דר"י אדר"י: יכול עד שיכתוב כל השם. ודחיב ופשה אחת דמשמע לולה וגד שיכתוב כל המיכה הוא דחייב: בית אחד כנסה וכברה. לאחר שהסוף נגרים של שתי עושה באריגת ערב נוזל אחד מלונטה וא' מלמעלה וכן קרויים בנים תורה אור

מחלפה שיטתיה דרבי יודה. דתני ר' יכול עד שיכתוב את כל השם. עד שיארג את כל הבנד. יכול אפי' כתב את אחת. אפי' ארג חוט אחד. אפי' עשה בית אחד בנפה ובכברה ת"ל ועשה אחת. הא כיצד עד שיעשה מלאכה שזו צוה בה מתקיימת. והכא הוא אמר *השובט והמקטמט על האריג הרי זה חייב מפני שהוא מיישב בידו: והלכה ד מתני' *הכותב שתי אותיות

בדיו בסם בסימרא בקומות וקנקניהם ובכל דבר שהוא רושם על שני כותלי *הבית ועל שני דפי פינקס והן נהגין זה עם זה חייב הכותב על בשור חייב והמסרט על בשור ר' אליעזר מחייב המצאת ר' יודושע פומר: גמ' כתב בדיו על עלי ירקות במשקין ובמי פירות על הלוח פמור. ר' יעקב בר אחא ר' יסא בשם רבי אליעזר *כתב אות אחת בסימריא ואות אחת בצירפין חייב. *והא חנינן אם אמר נהגין זה עם זה פמור. א"ר בא מנל במרתה ר' יעדים שאינן יודעים לחתום. רשב"ל אמר רושם לפניו בדיו והן חותמין בסימרא בסימרא והן חותמין בדיו. א"ל רבי יוחנן מפני שאנו עוסקין בהלכות שבת אנו מתירין אשת איש. אלא מביא נידר חלק ומקדע לפניו והן חותמין. ולא כתב ידו של ראשון הוא מרחיב לפניו את הקדע. ר' מנא בעי ולמה לינן אמרין קושם לפניו במים. אם בא וערער עררו במל. *הקורע על העור *כתבנית כתב חייב. הרושם על העור כתבנית כתב פמור. אמר להן רבי אליעזר *והלא בן פסדא לא

וכן עובדין את השמי כדרך רכיבתו ועומד האריג ובית א' אין מהקיים ונשום דלאו חוטין וינקיעד שיעשה את כל הנפה. ת"ל *מאחת. אי מאחת יניחו קרי להו בית כמו בית גירין בתי לנה בתי גירין אחרים: ת"ל ועשה אחת. סתמא מלאכה שלמה שמתקיימת כיוצא בה: והכא הוא אמר. לעיל בפירקין: והמקטמט. כשמתח חוט הערב מכה בכרכר עליו ליישבן שלא יבא מתוח יותר מדאי: מפני שהוא כמיישב בידו. שהמכה זו גורמת החיבור אע"פ שאינה מלאכה המתקיימת במקום אחר אפ"ה חייב וקשיא אהרדי דהא דתני יכול עד שיכתוב וכו' גמי ר"י הני לה:

הלכה ד מתני' בנס. חורפמי"ט בלע"ז: בסימרא. מין אבן שלבשו ארום: בקומס. מין עפר שלבשו שמור פ"א מין סרף חילן גומ"א בלע"ז: כל דבר שהוא רושם. לאחוי מים ששרו בהן עפלין גלוי"ש בלע"ז שהוא רושם שרשמו מהקיים: על שני כותלי וית. אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקלוע: על שני לוחי פנקס. פנקס של חתוני כעין אותן של סומרים שיש להם לוחים הרבה דבוקים וטומין בשעוה: על שני לוחי פנקס.

לכל סלפ"ה סנה קד פ"כ בחמשה עשר ככל חמ"ה ויזוה וכו' מדברי הפ"ה חמשה ע"כ

(האבן ר"ה) סנה קד ע"כ (נישין פ"ב) מ"ג נישין ע"כ פ"ה ע"י חופתה ס"ב סנה קד ע"כ

ממל כסדרה. לפי מה שכתוב לפניו כמדר של האות הראשון שכתב בעבריה כגון שכתב להראשון בשפת הלוח וכסדר הוא כתבו גם להשני בלפניו כשפת לוח אחר דאף על גב דשכחו אינן נהגין זה עם זה מ"מ יכול הוא לקרין זה ח"ל זה והיו נהגין וכו' ומכיון שכתבן כהעלם אחת מהעפרין והייב והא קמ"ל דקריבה דלאחר זמן ששיר קריבה וינקיע בלפניו עוד רבותא קמ"ל שאל"ל לא הפלישו לאות השני במקום שהחלו לכתוב והיא שהתקומות מתקלן להשעור אפ"ה מכיון שהן כהעלם אחת חייב: עדים שאינן יודעין לחתום וכו'. גמ' להא ש"כ גמ' כהעלם זה לכל הא דלקמן עד סוף הלכה: רושם לפניו בדיו והן חותמין. על הרושם בסימרא או איפכא דקסבר הואיל וככה"כ ויקרי כתב לענין שבת הוי מי כתב לענין הגט: מפני שאנו עוסקין בהלכות שבת. וכי מפני שאנו מתמירין לקרואו כתב לענין שבת אנו מתירין אשה איש כתמיה שאתה מדמה לסמור על זה לענין משעה להקל כבשת איש ומקדע לפניו. בהנייר זורת אותיות והן חותמין בן: ולא כתב ידו על ראשון הוא. ששירי ששן חותמין על זורת האותיות. ששעו כהאשבה כתב על גבי כתב נקרא ולא ללום הוא: מרחיב לפניו את הקדע. כל"ל ששעה הקדעים של האותיות חלוקין ומשום אומן על הנייר ששן חותמין והן ממלחין דיו בחורף הלל האותיות ולא הוי כתב על הכתב: ולמה ליה חן ממרין רושם לפניו במים. ששירי רשימת מים לזו כתב עיקרי ויכולין הן לחתום בדיו על הרושם: אם בא וערער עררו כעל. כל"ל שאם אחת אומר רושם במים אחי כעל ומערער לומר שלא נחתם כהגון ומשום דמ"מ הרושם ניכר לפי שעה ויאמר שכתב ע"כ כתב הוא לפיכך הוא תקנתא דעיסא שמקדע לניחין והן חותמין דרך הקדע ואם ח"ף על זה יבא ויערער ערער כעל דשטר קרינן ביה וכתב לה: הקודע על העור. ששבת כתבנית כתב חייב לפי שהוא חתום: חתום אכל הרושם כרשימה כעלמה של גבי העור ולא קדע בחורף העור פמור: אחר לכן ר' אלעזר וכו'. חוספתא היא כפ"כ ועל המסרט על בשור קאי שאל"ל ר"א לחמשים דשטר והלא בן סדלא והוא אותו האיש ונקרא באן על שם אמו כל"ל סנה דה מבעלה והוא

מחלפת שיטתיה דר' יהודה. כהא דקאמר האי בעינאן להא דקאמר לעיל כסוף הלכה. דתני בתי"כ פ' יקרא: ח"ל מחלפת. משמע אפילו מקרא כתמיה והאריגה: אי מחלפת וכו'. הא לילד עד שיעשה מלאכה שזו צוה בה מתקיימת במקום אחר. והיינו גם משמעון וכיוצא או כשתיין יהודה דסמח סיפרא אריגה דר' יהודה הוא בענין שסתא נקראת מלאכה בפני עולמה במקום אחר. והכא הוא אמר בהלכה לעיל הויבט וכו' ומה כ"כ שמישב בידו לאריגה הא מיהא במוסם אחר לזו מלאכה בפני עולמה מיקרי. ולא משני מרד:

הלכה ד מתני' הכותב שתי אותיות כהעלם אחד חייב. הא קמ"ל שאם כתבן כהעלם אחד חייב הוא לעולם ואפילו חזר ושען אות אחת וכן הוא בחוספתא ש"כ כדלוי הכותב אות אחת ושען שתי אותיות שתי אותיות ושען אות אחת הרי זה חייב נתכוין לכתוב אות אחת ושען בידו שתי אותיות שתי אותיות ושען בידו אות אחת ה"ל פמור. וסיפא היינו דמתין לקמן נתכוין לכתוב ח"ל וכתב שני וזינן פמור: כסס. חורפמי"ט בלע"ז: בסימרא. הא מין כעס שמור ויש על ארום: וקומס. הא גומא וקנקניהם. הא תרומא דלשכספ ויודיאל"ו בלע"ז: וככל דבר שהוא רושם. ועומד ומתקיים כגון מי שפטיס ובלבד שיכתוב ל"כ על דבר המתקיים דקאמר בגמ': על שני כותלי הבית. כגון הזויות הסמוכין: ועל שני דפי פנקס. בהלכה שפות של הלוחים והן סמוכין ויכולין הן להיות נהגין ונקריין זה עם זה חייב: הכותב על בשור חייב. מפני שהכתב עומד על העור ואף על פי שהמחית כשרה אעברת הכתב לאחד וזו הרי זה דונה לכתב כתב שמחית לאחר זמן: והמסרט על בשור. זורת כתב כשרישת הכרול: ור' יובטע פמור. לפי שאין דרך כתיבה כדך והלכה כר' יהושע:

גמ' כתב בדיו על עלי ירקת וכו'. חוספתא היא כפ"כ י"ב: כתב אות אחת בעבריה והלך משל לנישיון ומזו וכתב אות אחת והכל כהעלם אחד חייב: והא. חנן חנן אם אינן נהגין זה עם זה פמור וק"ל דכתב את השניה בלפניו על לוח אחר ואינן יכולין להתקרב זה לזה: אחר ר' חנן כר

ממל כסדרה. לפי מה שכתוב לפניו כמדר של האות הראשון שכתב בעבריה כגון שכתב להראשון בשפת הלוח וכסדר הוא כתבו גם להשני בלפניו כשפת לוח אחר דאף על גב דשכחו אינן נהגין זה עם זה מ"מ יכול הוא לקרין זה ח"ל זה והיו נהגין וכו' ומכיון שכתבן כהעלם אחת מהעפרין והייב והא קמ"ל דקריבה דלאחר זמן ששיר קריבה וינקיע בלפניו עוד רבותא קמ"ל שאל"ל לא הפלישו לאות השני במקום שהחלו לכתוב והיא שהתקומות מתקלן להשעור אפ"ה מכיון שהן כהעלם אחת חייב: עדים שאינן יודעין לחתום וכו'. גמ' להא ש"כ גמ' כהעלם זה לכל הא דלקמן עד סוף הלכה: רושם לפניו בדיו והן חותמין. על הרושם בסימרא או איפכא דקסבר הואיל וככה"כ ויקרי כתב לענין שבת הוי מי כתב לענין הגט: מפני שאנו עוסקין בהלכות שבת. וכי מפני שאנו מתמירין לקרואו כתב לענין שבת אנו מתירין אשה איש כתמיה שאתה מדמה לסמור על זה לענין משעה להקל כבשת איש ומקדע לפניו. בהנייר זורת אותיות והן חותמין בן: ולא כתב ידו על ראשון הוא. ששירי ששן חותמין על זורת האותיות. ששעו כהאשבה כתב על גבי כתב נקרא ולא ללום הוא: מרחיב לפניו את הקדע. כל"ל ששעה הקדעים של האותיות חלוקין ומשום אומן על הנייר ששן חותמין והן ממלחין דיו בחורף הלל האותיות ולא הוי כתב על הכתב: ולמה ליה חן ממרין רושם לפניו במים. ששירי רשימת מים לזו כתב עיקרי ויכולין הן לחתום בדיו על הרושם: אם בא וערער עררו כעל. כל"ל שאם אחת אומר רושם במים אחי כעל ומערער לומר שלא נחתם כהגון ומשום דמ"מ הרושם ניכר לפי שעה ויאמר שכתב ע"כ כתב הוא לפיכך הוא תקנתא דעיסא שמקדע לניחין והן חותמין דרך הקדע ואם ח"ף על זה יבא ויערער ערער כעל דשטר קרינן ביה וכתב לה: הקודע על העור. ששבת כתבנית כתב חייב לפי שהוא חתום: חתום אכל הרושם כרשימה כעלמה של גבי העור ולא קדע בחורף העור פמור: אחר לכן ר' אלעזר וכו'. חוספתא היא כפ"כ ועל המסרט על בשור קאי שאל"ל ר"א לחמשים דשטר והלא בן סדלא והוא אותו האיש ונקרא באן על שם אמו כל"ל סנה דה מבעלה והוא

ר"ד ב"ז שזא מיישב הא במלאכה שזו צוה בה מתקיימת חייב ואפילו אינו על הארג ולדידי' משכח'ל דוקא על הארג ודו"ק:

האמת יחלוא
ס' ע"ב

וצידת פרעוש כתבתי בהלכות ערב שבת גבי לא יפלה את כליו (סי' לא):

והכי איתא בירושלמי (נב, א) מה עיבוד היתה במשכן שהיו משרטטין בעורות מהו משרטטין לון מסרגלין לון ופירש רש"י (עה, ב ד"ה ועייל) כשהוא צה לחותמו משרטטו מחילה כפי מה שהוא רוצה להאריך ולהרחיב ולקצר את המיתוך ואמר כך מעניד הסכין דרך השרטוט.

(עב) השוחטו והמפשיטו: גמ' (עה, א) שוחט משום מאי מיחייב פירש רש"י שמיטה נמלכת המשכן [היכל] ומאי ענינהיה אי מערות אליס מאלמים למה לי צהו שמיטה נחניקה נמי סגי. רב אמר משום צובע ומסיק אף משום צובע דהא מתני קתני צובע וקתני שוחט אלא עיקר חיובו משום נטילת נשמה דווקא. ירושלמי (נב, א) השוחטו והמפשיטו ר' שמעון בן לקיש אמר לית בו שחיטה דשחיטה תולדת אבידה היא ולמה תניתה עמהון אלא בגין דתנינן סדר סעודה תניתה עמהון. ואיני יודע מהו תולדת אבידה אם טעות סופר או פירוש משום נטילת נשמה.

ותנן לקמן בהבונה (קד, ב) המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב חטאת וחכמים פוטרין אבל לכתחילה כולי עלמא אסור. ופירש רש"י המסרט נמכתז או נסיקרא. דאמרין בירושלמי בהבונה (פי"ב ה"ד) הקורע על העור כתבנית כתב פטור הרושם על העור כתבנית כתב חייב. הילכך נראה בעיני כשאדם מעיין הלכה בשבת ובא אל לבו שום חיוב שצריך לישאל אסור לו לרשום בצפורן על שצריך לזכור שלא ישכח מיד דהוה אסרט על בשרו כמכתב או כסיקרא דאסור לכולי עלמא. ורבי יוסי כ'נמי דנימוקו עמו אסר רושם בעלמא.

(עג) המולחו והמעבדו: היינו מולח והיינו מעבד (עה, ב) ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו אפיק הדא מינייהו ועייל שירטוט פי האי מעבדו היינו משום שירטוט הוא מיחייב.

- 3. בשבת: ט חסר 4. על: ה חסר 5. נמי דנימוקו עמו: ב דנימוקו עמו נמי ה דנימוקו עמו

- 1. [היכא]: א ב חסר 2. ומסיק ... צובע: א חסר ד מוטג 3. וקתני שוחט: ד חסר
- 1. איתא: ד אמרין 2. לישאל: ד לשאל

ר"י ור"ל "אפיק הדא... ועייל שירטוט", וכך הבין הר"ח בבבלי (שם). אולם נראה שאין זהות ביניהם. הר"ח כותב "ופרקין ר"י ור"ל... ותני הדא וה"ה לאחרינא... ושני במתניתין המולחו והמשרטוט", כלומר לדעתו יש להשמיט מהאבות את מעבד. אולם לדעת רבינו נראה שאינו משנה את לשון המשנה אלא סובר שהחיוב בפועל משום מעבד אינו אלא בשרטוט, ולכן מכוונת לשונו "האי מעבדו... היינו משום שרטוט הוא מיחייב".
ב ברש"י הנדפס הגירסא "בסיר" שאינו כלי כתיבה. בר"ן על הרי"ף (לו, ב) וכן ברש"י שם "כסירא", שהוא קרן, כן הוא במאורות, ובני כאן מפורש: מכתב הוא עט ברזל, סירה היא קרן. להבנה זו הסריטה היא רושם בלא צביעה ממש. כיון שזו הגירסה המסתברת, אפשר שזו היתה גם גירסת רבינו אלא שהמעתיק שבש והוסיף אות.
ג הענין מופיע בתוספתא ובירושלמי בשתי גירסאות. בתוספתא הנדפסת (נב, ז), ובתוספתא ליברמן (עמ' 47) עפ"י כתי"י, וכן גירסת רבינו האו"י בירושלמי: קורע פטור ורושם חייב. לעומת זאת בירושלמי הנדפס (שם) וכן פסק הרמב"ם (פי"א, טו): הקורע חייב והרושם פטור. המ"מ (שם) מביא שיש גירסת בתוספתא כגירסת רבינו, אולם העיקר לדעתו כרמב"ם, וכן בחסדי דוד (לתוספתא שם) בעקבות

הן. וכן נראה בקרבן העדה (שם ד"ה ולית ליה צידה). א לרש"י שאלח הגמ' מחייסת למשנה, ומשמעותה מדוע בהר התנא בפעולת השחיטה כדי לבטא נטילת נשמה. לפירושו לשון השאלה מיושבת, אך יש קושי להבין כיצד מיישבת תשובת הגמ' את הקושיא. התוספות (ד"ה שוחט) והריטב"א בשם ר"ת מסבירים, ששאלת הגמ' אינה מכוונת למשנה שם ברור, שהחיוב משום נטילת נשמה, אלא על השוחט בעלמא כאילו איסורים יכול להתחייב. פירוש זה מיושב יותר בתרין הגמ', אך הלשון בשאלת הגמ' פחות ברורה.
ב בירושלמי הנדפס הגירסא "תולדת חבורה", ולפי"ז אין קושי. ובפרוש הענין חלקו מפרשי הירושלמי. לדעת קרבן העדה האב הוא עשיית חבורה, והפני משה סובר שהאב לדעת ר"ל הוא דש. ובמראה הפנים כאן ולעיל (נא, א ד"ה הדא אמרה) האריך בענין.
א בבבלי ניתן להבין, שהמסקנה שיש למחוק מהאבות מולח, ולמנות במקומו שרטוט. וכן כתב הרמב"ם (שבת פ"ו, א) "ואלו הן התרישה... והעבודה... והשרטוט...". אולם רבינו סובר שהשוני הוא במעבד, שלמסקנה החיוב בו הוא משום שרטוט, וכן מוכח מהירושלמי שמלאכת העיבוד היא השרטוט. רבינו מבין זאת גם בבבלי, ולפי"ז זו משמעות דברי

ספר אוו כנוז השלם
חובנו יחזק כליו משג מונא
מכון גורני ישיג אוו חזינו
מטן ירושלים גרסא

5

מלחנא פוגלא אמינא אפסודי קמפסידנא ליה דאמר שמואל פוגלא חורפא מעלי. כיון דשמענא להא דכי אתא עולא אמר במערכא מלחי בשורי בשורי פיי בחול ממלחנא לא מלחנא טבולי ודאי מטבילנא. והכי הילכתא דאסור למלוח צנון מותר לתחוב הצנון במלח בשבת אלא מטביל במלח ואוכל. וכן מותר לתחוב הצנון בתוך המלח ולהניחו שעה קטנה, כדאמרו בכלל גדול בירושלמי (פ"ז ה"ב מט, א) ר' זעירא בשם רב הונא צנון טומנו במלח ובלבד שלא ישהה:

מותר לתחוב הצנון במלח בשבת אלא מטביל במלח ואוכל. וכן מותר לתחוב הצנון בתוך המלח ולהניחו שעה קטנה, כדאמרו בכלל גדול בירושלמי (פ"ז ה"ב מט, א) ר' זעירא בשם רב הונא צנון טומנו במלח ובלבד שלא ישהה:

דמלחנא 8. בשבת: ג חסר

עלמא. ור' יוסי נמי דנמוקו עמו אוסר⁶ רושם בעלמא⁷ (קג, א). אמר רבה בר רב הונא (עו, ב) האי מאן דמלח בישרא חייב משום מעבד רבא אמר אין עיבוד באוכלין. מיהו מדרבנן מודה רבא דאסור כדאמרינן פרק קמא דביצה (ביצה יא, ב) רב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא דאפילו כיום טוב לא התירו כי אם על ידי הערמה אף על פי שהותרו מלאכת שבת כיום טוב לצורך אוכל נפש ולקמן פרק שמונה שרצים (קח, ב) תני ר' יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת, רב חזקיה משמיה דאביי אמר צנון אסור וביצה מותרת. אמר רב נחמן מריש הוה

6. אוסר: א אשר ד (אשר) [אוסר] 7. ממלחנא: א

ה לרבינו רושם בעלמא אסור. הטור ובעקבותיו השו"ע (שם, ה) פסקו שמוח לרושם בצפורן על הספר. הרי"מ (שם סי' ק א) הביא האו"ז ופסקי תוס' (שבת עו). האוסרים. ב"ח (שם ד"ה מותר) הביא דעת רש"ל המחלק בין רושם בצפורן על נייר, שאסור משום שמתקיים, לרושם על קלף שאינו מתקיים. הבי"ח עצמו פוסק לחומרא, והט"ז מקל בקלף כרש"ל. נושאי הכלים מקשים על עצם הפסק שאומנם החיוב הוא רק על דבר המתקיים אבל האיסור הוא בכל דבר, ולא הזכירו דברי רבנו שאוסר במפורש. ביאור הלכה (שם ד"ה כמו שרושמים) דן בגירסאות האו"ז והחולקים בחוספתא ובירושלמי, ונראה שלמסקנתו יש להחמיר לכתחילה כרבינו.

ו כ"כ תוס' (שם ד"ה אין עיבוד), וראייתם: מאיסור מליחה בצנון וביצה כרבינו לקמן. אולם הרמב"ם לא הזכיר איסור עיבוד באוכלין כלל, ואסר (פכ"י, ז) מליחת צנון וביצה משום כובש כבשים, מש' שטובר שאף מרבנן אין עיבוד באוכלין (ע' חרי"ט יז, ב).

ז רבנו פסק כרב אדא ב"א (שם) שמערים (וכן ברשב"א עבודה"ק (כ"ט ש"א יא)), ולא כרמב"ם שפסק כשמואל שעדיף למלוח בבת אחת. ראיית רבינו מתוך ההנחה שאיסור המליחה משום מעבד, וכן בחוספתא (שם יז, כ ד"ה ובלבד), אולם ניתן לומר שהאיסור משום הכנה וטירתה לחול, וממילא אין ראייה. ועיין רש"י ביצה (שם ד"ה ואם הערים) והערת רע"א שם.

ח דברי רבינו הובאו בהגהות מיימוניות (פכ"ב אות ז). להכנת דעת רבינו והראשונים יש להתייחס בעיקר לג' גורמים: צורת המליחה - נתינת מלח או הטבלת החתיכה, מספר החתיכות, זמן השהייה במלח. בב"י (שכא ג, ד) הביא חשוכת תרומת הירושן (ס"ו נה) המפרש, שלדברי רבנו מותר להטביל אף כמה חתיכות כל אחת לברה ומניח שעה קטנה (וכן בשו"ע (שכא, ד)), ובחתיכה אחת סבר עפ"י הסמ"ג והסמ"ק ש"אין קפידא כלל אפילו לשהות טובא". כלומר ניתן להקל לפיו לרבינו בהשתיית מספר חתיכות, כשאין נתינת מלח, והשהיה

הירושלמי הנדפס והרמב"ם משנה גירסת החוספתא, אולם הגר"א גרס כנדפס. נראה שמחלוקת הגירסאות היא בשאלה איוו פעולה מחייבת יותר. לירושלמי הנדפס והרמב"ם, בקורע בעור, שפירושו "מעבד לעבר" יש לחייב משום, שמתקיים, לעומת רושם שאינו מתקיים (ע' חסדי דוד לתוספתא שם). אולם להבנת רבינו האו"ז הקורע אינו כותב משום שהיכר הכתיבה כאן אינו על גבי גוף אחר כדרך הכתיבה, אלא ע"י חסורו וביטולה. [יש להבין לפי"ז כיצד היתה הכתיבה ע"ג הלוחות, שנא' בהם: "כחובים משני עבריהם" (שמות לב, טו), ובהם אמרו "מם וסמך שבלוחות כנס היו עומדים" (שבת קד, א), ושמא יש בכך מחלוקת].

ד נראה שלדברי רבינו אין הבדל בכתיבה בענין זה בין שבת לגיטין, ובשניהם אין הבדל בין הירושלמי לתוספתא. באו"ז גיטין (ס"י תשיז) הביא תוספתא גיטין (ב, ו): המקרע על העור... פסול, הרושם... כשר. לפיה גם בגט קריעת העור נחשבת כתיבה ולא הרשימה על העור. מהעובדה שציין שם לתוספתא ולא לירושלמי (בעוד שכאן שציין לירושלמי ולא לתוספתא) נראה שלדבריו גירסתם שוה, כמו לענין שבת. כנגוד לכך לרשב"א גיטין (ב, כ טו"ה כ"ט"ו) ושבת (קד, ב טו"ה ובכל דבר), כשני הענינים קיימת סתירה, לתוספתא הקריעה ככתיבה כנגוד לרושם, ולירושלמי להיפך הרושם הוא הכותב. אולם קשה לירושלמי לדעת רבינו, שהרושם על העור מתחייב, מדוע חמור יותר ממסרט דלעיל שלחכמים איסורו מדרבנן? ואפשר, שאליבא דרבינו זו דעת ר' אליעזר דלעיל המחייב במסרט, ולרבנן אינו חייב אלא אסור. ניתן להבין לפי"ז מדוע למסקנה סובר רבינו שהרושם על הגליון שלא ישכח אסור מדרבנן, והרי לירושלמי חייב, ולדברינו ניהא. עוד י"ל שהרושם שחייב בירושלמי הכוונה לציוור אותיות "כחכנית כחב", בשונה מרשימה על הגליון, שאינו אלא סימן בעלמא בלא משמעות מסוימת. לפי"ז החדוש בר' אליעזר דלעיל, שאף על בשרו שאינו מקום כתיבה חייב, בעוד שלרבנן פטור בכתיבה על הבשר.

ב המוחק משטוש דיו שעל הקלף ויש במקומו לכתוב שתי אותיות חייב. כן צריך להגיה, וכן כתב הרא"ש להכי אימא בחוספתא ופירש דחייב על מחשבת הכתיבה וכתב עוד דאימא נמי בחוספתא נפלה שעה על הפנקס ומתקן אס יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב, וכן כתב הרמב"ם בפרק י"א ומשמע דאס אין שם אלא לכתוב אות אחת אף על גב דאינו חייב איסורא מיהא איכא ולכן צריך לזהר כשנוטף שעה על הספר שאין לטלוקו ואפילו לא נטף אלא על אות אחת ואס נטף על שמים חייב מטעמא:

7 ← מותר לרשום בצפורן וכו'. ממנהי על הוראה זו הלא

מפורש בפרק הבונה בצרייתא (דף ק"ג:) אמר רבי יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו מייחב אלא משום רשס שכן רשמיין על קרשי המשכן לידע איזה היא כן ווגו לפיכך שרט שריטה אחת על שני נכרים או שתי שריטות על נכר אחד חייב ואף על גב דהכא

נציאור שהיכלת הלחה החוחכה [בכלין] הרי הוא כחותך לפרניו כלי שהוא חייב: דין לפורן שפירשה וליין שפירשו נתבאר בסומן שכ"ח (קכ: ד"ה יפורן): אס מותר לטרוק ראשו במסרק כחבתי בסוף סימן ס"ג (טו: ד"ה ומ"ש אצל):

[א] המטשטש בדיו הקלף וכו'. בסוף פרק כלל גדול (עה): חנו רבנן כתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שמים פטור מחק אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שמים חייב אמר רבי מנחם צ"ר יוסי זה חומר במחוק מכותב וכתב הרא"ש (פ"ט) והיינו כדי לכתוב אות אחת במקומה אלא שאינו ראוי לחייב על מחשבת כתיבה יותר מעל כתיבה עצמה ויראה שאין חייב על מחיקת טשטוש דיו אפילו ג' לכתוב כמה אותיות כי לא היה נמשכן אלא מחיקת אותיות כדי לכתוב במקומו. ואחרי כתיב זה מתוך הסבירא וגם מדנקט בצרייתא מחק אות אחת ראיתי בחוספתא (פ"ג ה"ו) וכתב בה נפלה דיו על ספר ומחקה שעה על הפנקס ומתקן אס יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב וטעמא לא צריך לן וי"ל דהיינו טעמא דהאות שכתב נטעות כמאן דליחיה דמי ועיקר החיוב בשביל מחשבת צפרק י"א (ה"ט) כתב תוספתא זו כלשונה. ולשון רבינו שכתב המטשטש בדיו הקלף אינו מכוון ושיעורו כאלו כתב המטשטש הדיו שבקלף (ג): כתב המרדכי בפרק כלל גדול (פ"ט ע"ט) נשאל רבינו מאיר על עוגות התינוקות שכותבים עליהם אותיות ומיבט איך אוכלים אותם התינוקות ציוס טוב והשיב אי משום מוחק ליכא איסורא דאורייתא אלא במוחק על מנת לכתוב ומיהו איסורא דרבנן איכא ובתימון אין לחוש דקטן אוכל נבלות אין בית דין מוויין להפרישו היכא דלא ספיין ליה צדיים (ינמות קיד.) עכ"ל:

[ד] כתוב בתרומת הדשן סימן ק"ג בשם אור זרוע (ח"ב סי' עו טו ע"ג) שצריך לזהר שלא לכתוב במשקין שעל השלחן וגם לא ישרטט באצבעו כמו אותיות בשבת צאפר ה' נגזב או במשקין ה' אצל לרמוז באצבעו להוליכו באייר כעין כתיבת אותיות שרי:

[ה] מותר לרשום בצפורן וכו'. חוטב ש' תפירה שנפתח אפור למתחו משום תופר. מימרא בפרק כלל גדול (עה) המוחק חוט של תפירה חייב מטעמא ופירש רש"י המוחק חוט של תפירה בגד התפור ועומד והניח החוט ארוך ונתפרדו שתי חתיכות הבגד זו מזו במקצת וחוטו התפירות נמשכים ומוחא את ראש החוט להדק ולחצר זו היא תפירתו וחייב ומדברי הגהות מרדכי פרק ז' (פ"א) משמע דלא מייחב אלא אס כן קשרו בסופו דאס לא כן אינו עומד. והרמב"ם כתב בפרק י' (ה"ט) המוחק חוט של תפירה בשבת חייב מפני שהוא מנרכי התפירה משמע מדבריו שהוא מפרש מוחק חוט של תפירה שמוחק החוט שרונה לתפור בו כדי שלא יהיה כוון ולפי שדבר זה מנרכי התפירה הוא חייב מטעמא ה'.

[ו] וכתב ה"ר פרץ (הגהות סמ"ק סי' רפב אות טז) אותם שמהדקיין הבגדים וכו'. כן כתב המרדכי בפרק כלל גדול (פ"ט ע"ט) והגהות

דרכי משה

שם (א) ובאור זרוע (ח"ב סי' עג טז:) כתב דאסור לרשום וכן כתב בעל המראה מקום פסקי תוספות סוף פרק הבונה (אות שו) ופ"ב דגיטין: (ב) בהגהות מרדכי דף (ק"פ ע"ב) (פ"א סי' חסא) כתב וזה לשונו והרב אליעזר הלוי (ראבי"ה סי' רו ע"ב 294) כתב דדוקא תפירה אסור שיעקר תיקונו לתפור בלי פירוד ועכשיו כשמוחת החוט

להתקיים ה"ל כתופר מעיקרא ולכן הנשים מותרות למתוח החוט סביב זרועותיהן ואפילו קושרתו אינו קשר של קיימא עכ"ל. ובית יוסף כתב בשם שבלי הלקט כדברי הר"ף אמנם נהגו להקל כדברי ההגהות וכן כתבתי לעיל (עיי' לעיל סי' שיו): (ג) וכן הוא בדברי הרא"ש (סי' ט) וכן כתב מהר"א (מפרא) בהגהותיו:

פרישה

מבין דבריו דכיון דחכמים נמי חקרי מה שיין לומר לחומר עדיין ועוד מאי קאמר משום דאיסורא דאורייתא הוא הלא זה הוא המחלוקת אי מיתסר מדאורייתא אי מדרבנן. ובגמרא אמר רבי אלעזר מחלוקת צד אצל כלי חייב ואמר רבי אלעזר מחלוקת לעצמו אצל לחצירו דברי הכל פטור: ומ"ש וחייב ע"ש שתי שערות ומצקם לבנות מתוך שחורות חייב אפי"ו באחת ואפי"ו בחוץ נמי אסור. גם זה שם מנח הנוטל מלא פי הזוג חייב וכמה מלא פי הזוג שמים רבי אלעזר אומר אחת ומודים חכמים לרבי אלעזר במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב ודבר זה אף בחול אסור משום שנאמר (דברים כג ה) לא ילבש גבר שמלת אשה. ודין זה כתבו רבינו בסומן קפ"ב (ל"ט): בספר יורה דעה:

[ב] כתב הרמב"ם בפרק ט' (טס) החותך יכלת מגופו צין ציד צין כלי פטור צין לו צין לאחר וכתב הרב המגיד הכלי שכתב רבינו הוא מממה אצלי כי לפי הסוגיא שצקוף עירובין (ק"ג) נראה דין לפורן שפירשה וליין שפירשו נתבאר בסומן שכ"ח (קכ: ד"ה יפורן): אס מותר לטרוק ראשו במסרק כחבתי בסוף סימן ס"ג (טו: ד"ה ומ"ש אצל):

[א] המטשטש בדיו הקלף וכו'. בסוף פרק כלל גדול (עה): חנו רבנן כתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שמים פטור מחק אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שמים חייב אמר רבי מנחם צ"ר יוסי זה חומר במחוק מכותב וכתב הרא"ש (פ"ט) והיינו כדי לכתוב אות אחת במקומה אלא שאינו ראוי לחייב על מחשבת כתיבה יותר מעל כתיבה עצמה ויראה שאין חייב על מחיקת טשטוש דיו אפילו ג' לכתוב כמה אותיות כי לא היה נמשכן אלא מחיקת אותיות כדי לכתוב במקומו. ואחרי כתיב זה מתוך הסבירא וגם מדנקט בצרייתא מחק אות אחת ראיתי בחוספתא (פ"ג ה"ו) וכתב בה נפלה דיו על ספר ומחקה שעה על הפנקס ומתקן אס יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב וטעמא לא צריך לן וי"ל דהיינו טעמא דהאות שכתב נטעות כמאן דליחיה דמי ועיקר החיוב בשביל מחשבת צפרק י"א (ה"ט) כתב תוספתא זו כלשונה. ולשון רבינו שכתב המטשטש בדיו הקלף אינו מכוון ושיעורו כאלו כתב המטשטש הדיו שבקלף (ג): כתב המרדכי בפרק כלל גדול (פ"ט ע"ט) נשאל רבינו מאיר על עוגות התינוקות שכותבים עליהם אותיות ומיבט איך אוכלים אותם התינוקות ציוס טוב והשיב אי משום מוחק ליכא איסורא דאורייתא אלא במוחק על מנת לכתוב ומיהו איסורא דרבנן איכא ובתימון אין לחוש דקטן אוכל נבלות אין בית דין מוויין להפרישו היכא דלא ספיין ליה צדיים (ינמות קיד.) עכ"ל:

[ד] כתוב בתרומת הדשן סימן ק"ג בשם אור זרוע (ח"ב סי' עו טו ע"ג) שצריך לזהר שלא לכתוב במשקין שעל השלחן וגם לא ישרטט באצבעו כמו אותיות בשבת צאפר ה' נגזב או במשקין ה' אצל לרמוז באצבעו להוליכו באייר כעין כתיבת אותיות שרי:

[ה] מותר לרשום בצפורן וכו'. חוטב ש' תפירה שנפתח אפור למתחו משום תופר. מימרא בפרק כלל גדול (עה) המוחק חוט של תפירה חייב מטעמא ופירש רש"י המוחק חוט של תפירה בגד התפור ועומד והניח החוט ארוך ונתפרדו שתי חתיכות הבגד זו מזו במקצת וחוטו התפירות נמשכים ומוחא את ראש החוט להדק ולחצר זו היא תפירתו וחייב ומדברי הגהות מרדכי פרק ז' (פ"א) משמע דלא מייחב אלא אס כן קשרו בסופו דאס לא כן אינו עומד. והרמב"ם כתב בפרק י' (ה"ט) המוחק חוט של תפירה בשבת חייב מפני שהוא מנרכי התפירה משמע מדבריו שהוא מפרש מוחק חוט של תפירה שמוחק החוט שרונה לתפור בו כדי שלא יהיה כוון ולפי שדבר זה מנרכי התפירה הוא חייב מטעמא ה'.

[ו] וכתב ה"ר פרץ (הגהות סמ"ק סי' רפב אות טז) אותם שמהדקיין הבגדים וכו'. כן כתב המרדכי בפרק כלל גדול (פ"ט ע"ט) והגהות

מיימונית צפרק י' (דפוס קושטא ה"ט) נשם סמ"ק: וזה לשון מיירי נשתי שריטות ובשריטה שהיא מתקיימת מכל מקום איסורא שבלי הלכטו (ס"י קה) כתב ה"ר ישעיה (פסקי ר"ד שנת עד: מיהא איכא בשריטה אחת ואפילו אינה מתקיימת כדחנן בקוף ד"ה והקורע) נראה לי שאלו שעושים נקבים צפי צתי ידים ויש פרק הצונה (קד): כתב במשקין וכו' וכל דבר שאינו מתקיים חוטב מחובר עם מחט שמכניסין בלוחם הנקבים ומהדקין עליהם פטור וכל פטורי שנת פטור האורג (ק"ה) ועוד ראיתי שכתב מן אס היה הפתיל מושט בנקבים מערב שנת מרווח ומהדקו בשנת מן אס הכניסו בנקבים בשנת אין זו משום תופר דמופר לא הו' אלא שרונה בקיומו שיהא מהדק תמיד וכי רפה החוט קשה לו הילכך כשמותחו חייב חטאת אבל זה שאינו רונה בהידוקו אלא בשעה שלובשו ובשעה שפוטטו מרפה אותו אין זו משום תופר ואינו דומה אלא למי שיש צנגדיו לולאות וקרקס ומחבן בשנת וגם מפני המחט שהיא נקובה אין לאוסרה זו כיון שמחברת בפתיל [מחובר] צנגד ואינו נפרד לעולם מותר והוא הדין הפתיל העשוי למנעלים ודוקא אס יש נקבים מותר אבל לתפור חוט אחד צנתי ידיו וכשפוטטו מרחיבו וכשלוכשו מוחמו ומהדק צנתי ידיו תפירה היא זאת דמה לי תפירה ליום אחד מה לי תפירה עולמית. ובעל היראים (השלם ס"י רעד קלו): כתב אותם שיש להם נקבים ובהן חבלים צנגדיהם והחבלים קצועים ומהדקים אותם חושש אני להם מחטאת ואינו דומה למתיחת חבלים או רצועות שמהדקין בלוארו ששם סופו להרפותו ולהוליא ראשו ואס (חבילי) [חבילי] צנגדיהם מהדקים שאינו יכול לנאת אלא צהרפותו מותר ח [בחבילי] [כחבילי] הדקי לואר ואס חבילי הדקי לואר רחמים שמוציאן צעודם מהדקים ונמלך פעמים להניחם כן לעולם אסור להדקן (בחוט) [כחוט] של תפירה עכ"ל:

סביב זרועותיהם על ידי החוט שמותחין אותו ומתהדק אסור למתחו בשבת אלא אם כן יהו הנקבים שהחוט בהן רחבים קצת ומתוקנין בתפירה בעיגול: [ח] מוכיין שנפלו מן הכסת בשבת מותר להחזירן אבל אסור ליתנן בתחלה אפילו ביום טוב: [ט] אסור לקבץ מלח ממשרפות המלח שדומה למעמר וכן אסור לקבץ כל דבר במקום גידולו: [יב] (ג) הנותן זרע של פשתן או זרע של שומשמיין וכיוצא בזה במים חייב משום לש מפני שמתערבין ונתלין זה בזה:

מיהא איכא בשריטה אחת ואפילו אינה מתקיימת כדחנן בקוף ד"ה והקורע) נראה לי שאלו שעושים נקבים צפי צתי ידים ויש פרק הצונה (קד): כתב במשקין וכו' וכל דבר שאינו מתקיים חוטב מחובר עם מחט שמכניסין בלוחם הנקבים ומהדקין עליהם פטור וכל פטורי שנת פטור האורג (ק"ה) ועוד ראיתי שכתב מן אס היה הפתיל מושט בנקבים מערב שנת מרווח ומהדקו בשנת מן אס הכניסו בנקבים בשנת אין זו משום תופר דמופר לא הו' אלא שרונה בקיומו שיהא מהדק תמיד וכי רפה החוט קשה לו הילכך כשמותחו חייב חטאת אבל זה שאינו רונה בהידוקו אלא בשעה שלובשו ובשעה שפוטטו מרפה אותו אין זו משום תופר ואינו דומה אלא למי שיש צנגדיו לולאות וקרקס ומחבן בשנת וגם מפני המחט שהיא נקובה אין לאוסרה זו כיון שמחברת בפתיל [מחובר] צנגד ואינו נפרד לעולם מותר והוא הדין הפתיל העשוי למנעלים ודוקא אס יש נקבים מותר אבל לתפור חוט אחד צנתי ידיו וכשפוטטו מרחיבו וכשלוכשו מוחמו ומהדק צנתי ידיו תפירה היא זאת דמה לי תפירה ליום אחד מה לי תפירה עולמית. ובעל היראים (השלם ס"י רעד קלו): כתב אותם שיש להם נקבים ובהן חבלים צנגדיהם והחבלים קצועים ומהדקים אותם חושש אני להם מחטאת ואינו דומה למתיחת חבלים או רצועות שמהדקין בלוארו ששם סופו להרפותו ולהוליא ראשו ואס (חבילי) [חבילי] צנגדיהם מהדקים שאינו יכול לנאת אלא צהרפותו מותר ח [בחבילי] [כחבילי] הדקי לואר ואס חבילי הדקי לואר רחמים שמוציאן צעודם מהדקים ונמלך פעמים להניחם כן לעולם אסור להדקן (בחוט) [כחוט] של תפירה עכ"ל:

[ח] מוכיין שנפלו מן הכסת וכו' אב"א אסור ליתנן וכו'. צרייתא צריש פרק צמה טומנין (מת). וטעמא דאסור ליתנן לכתחלה פירש רש"י (ד"ה צמדי) משום דהשתא קא עביד ליה מגא:

[ט] אסור לקבץ מלח וכו'. צפרק כלל גדול (עג): אמר רבה ט' האי מאן דכניף מילחא ממילחא חייב משום מעמר אציי אמר אין עימור אלא צנגדולי קרקע ופסקי הרא"ש (פ"י ג) לאציי וכן דעה הרמב"ם צפרק ח' (ה"ה) ומשמע לרבינו דלא פליג אציי אלא לפטרו מחטאת אבל איסורא מיהא איכא ונכון הוא שלא לחלק כל כך בין אציי לרצא י:

[יב] הנותן זרע של פשתן או זרע של שומשמיין וכו'. פשוט צנחיס פרק דס חטאת (נד): וכחצו הרמב"ם צקוף פרק ח' (הט"ז):

[יג] כתב הרמב"ם צפרק ח' (ה"ו) המקצן דבילה ועשה ממנה עיגול או שנקב חלטים והכניס החבל בהם עד שנתקבלו גוף אחד הרי זה תולדת מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה:

[יא] כתב הרמב"ם צפרק כ"א (ה"י) אף על פי שטומנין שומשמיין ואגוזים לדבש לא יחבצם צידו וכחצו הרב המגיד שדין זה מוספתא (צפ"י צ) [צפרק י"ג] (שנת ה"ב) יא:

[יג] כתב הרמב"ם צפרק כ"ג (ה"ו) אין שוצרין את החרס ואין קורעין את הגייר מפני שהוא כמתקן כלי:

[יד] כתב הרמב"ם צפרק י' (ה"א) המדבק ניירות או עורות צקולן של סופרים וכיוצא בו הרי זה תולדת תופר וחייב וכן המפרק ניירות דצוקים או עורות דצוקים ולא נתכוון לקלקל צנגד הרי זה תולדת קורע וחייב: אם מותר להחזיר רצועה שנשמטה מהלולאות נחצאר צמינן ש"י (פ. ד"ה רצועה):

פרישה

השולתן היינו שיטבול אצבעו צמסקה וילחמו ויכתוב על השולתן וזה שדקדק לכתוב כרישא שלא יכתוב דהיינו דרך כתיבה דמה לי כותב צדיו או צמסקה ובסיפא כתב שיטרטט שאינו כותב כי אס צאצבע (צגונה) [צגונה] דומיא שיטרטט צאפר וק"ל. ומ"ש צאפר צגוב נראה דלרבותא כתב כן דאפילו צגוב דררכו להחערב מיד אפילו הכי אסור וק"ל: (ג) הנותן זרע של פשתן או זרע של שומשמיין וכיוצא בהן במים חייב משום לש מפני שמתערבין ונתלין זה בזה עכ"ל. ונראה דוקא זרע קטן כי הוי מייז משום לש משום דנתלין אהדדי כמו עיסה מה שאין כן צשורה חטיין ושעורים שאין נתלין אהדדי ומשום הכי כתב הרמב"ם וזה יוסף הציאו לעיל סוף סימן של"ו (קא): ד"ה דס) דהשורה

צאפר צגוב או צמשקין וכו' צתרומה הדשן גס צשלמן ערוך (פ"ד) לא כתוב שעל השולתן אלא צמשקין על השולתן וגס צשלמן ערוך לא כתב כי מיצה אחריות "או צמשקין" וצאמת לכאורה מיותר הוא דהיינו רישא מה שכתב שלא לכתוב צמשקין על השולתן אבל צתרומה הדשן יסנס. ונל"ד דהכי פירושו דמ"ש או צמשקין ר"ל דיתן אצבע צחוך המשקין ויכתוב צהן אוחיות דומיא דמה שכתב לא יטרטט צאצבעו כמו אוחיות שנת צאפר הציוב דהיינו שיטרטט כמו אוחיות צחוך האפר כן קאמר נמי שלא יטרטט כמו אוחיות צחוך המשקין ומיירי נמי צמסקה שהוא עב קצת כמו שומן או דבש שנקרש דומיא דאפר צגוב דקאמר

אית תני אפילו חוקק אמר רב חסדא מאן דאמר לא חוקק
בבולט מקום הכתב כגון דינרא מאן דאמר אפילו חוקק
כגון פינקסה. כתב מגן אברהם משמע בגיטין דף כ' שאם
תוחב אתיות של כסף על גבי כגד מיקרי כתב ואם כן
אפשר דאסור לעשות בשבת: [

יד [לבוש] שנפתח וכו'. בשבת דף ע"ה אמר רב המותח
חוט של תפירה חייב והלומד וכו' והיודע לחשוב
תקופות ומזלות ואינו חושב אסור לספר הימנו, פירש רש"י
בגד התפור ועומד והניח החוט ונתפרדו ומותח וכו', וכתב
בית יוסף דמרמב"ם משמע המותח החוט שרוצה לתפור בו
כדי שלא יהיה נעוץ חייב לפי שזה מצרכי התפירה הוא, עד
כאן, וכתב עולת שבת תימא על השולחן ערוך שהשמיט,
עד כאן, ולעניות דעתי נעלם מבית יוסף דברי המגיד משנה
דמבואר שם דגם הרמב"ם פוסק (בתשובה) [כרש"י] אלא
דמוחלקים בטעם דלרש"י הטעם שהוא תפירה ממש
ולרמב"ם הטעם שהוא צורך תפירה, ונראה דלכך השמיטו
בשולחן ערוך, וכן נראה לי להלכה למעשה שאין לחייב
במותח החוט שרוצה לתפור בו כי ראיתי הסמ"ג וכלבו ור"י
וכל מחברים פסקו כרש"י דין דבגד התפור ולא לישתמיט
חד להביא דין הרמב"ם אלא ברור דגם הרמב"ם פירש
כרש"י רק מחולקים בטעם, וכשדרשתי פה פראג ש"ס
הנזכר לעיל מהענין תלת שמעתי להדדי באריכות בטוב
טעם דרך דרש אמרתי על הרמב"ם שחולק על טעם דרש"י
כי קשה קושיא גדולה בש"ס [שבת דף ע"ג]. על הסדרן
שסידר דין זה בקורע על מנת לתפור ולא סידרו קודם זה
בדין דתופר לכן פירשתי הרמב"ם שאין זה תופר ממש אלא
צורך תפירה הוא כמו קורע על מנת לתפור, ולהרש"י הנזכר
לעיל צריך עיון קשיא הנזכר לעיל. ואגב אזכיר הטעם
שאמרתי בדרוש הנזכר לעיל דלכאורה תמוה דמה דאסור
לספר עמו לאין חושב תקופות ומה מדה במדה הוא, אלא
נראה לי דבעבודה זרה דף ל"ה אמר רבא לא תישתעי בהדי
איבו דקאכיל פת כותים ופירש בתורת הבית הארוך דף פ"ח
דלא יספרו דבר שמועה משמו, פירש עלה בדין הבית לפי
שהחכמים עשו בחכמתן שלא יאכלו פת כותים והוא אינו
מקיים לכך אינו ראוי ליחשב כחכם לומר שמועה משמו,
עד כאן, ואם כן נראה לי דאסור לספר הימנו נמי פירושו
לומר דבר שמועה משמו דטעמא דחושב תקופה הוא כדי
שיחשב חכם ונכון כדאיתא בש"ס שם ואם כן כיון שאינו
חושב ואינו רוצה לחשוב כחכם הוי מדה במדה:

סעיף ו

טו אסור וכו'. משמע מהגמרא פרק ז' דלא מחייב אלא
אם כן קשרו בסופו דאם לא כן אינו עומד (בית יוסף עולת
שבת), וצריך עיון על דסתם בשולחן ערוך, ואפשר דסבירא
ליה דאיסורא מיהא איכא אף בלא קשרו, אך עיינתי
בהגמרא גופיה דקאי על תופר שתי תפירות הוא דבעינן
קשור דלא כבית יוסף וכן מוכח מרמב"ם פרק י' וסמ"ג
ור"ן וברמזים פרק כלל גדול דאפילו בלא קשירה חייב
במותח ודו"ק, ועוד הא כתב שלוש תפירות חייב אפילו

ניכר לפי שעה ואף שכותב בדבר שאינו של קיימא על דבר
שאינו של קיימא איסורא מיהא איכא כמו שכתב כנסת
הגדולה. כתב הרמב"ם שם הכותב על בשרו חייב מפני
שהוא עור אף על פי שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחד
זמן הרי זה דומה לכתב שנמחק, אבל המשרט על בשרו
צורת כתב פטור, וצריך עיון דמרבינו ירוחם דף פ"ז משמע
דחייב הקורע על העור כתבנית כתב חייב הרושם רשמים
וצורות בכותל ובשטר וכיוצא בהן כדרך שהציירים רושמים
הרי זה חייב משום כותב והמוחקו חייב משום מוחק, ועיין
ס"ק ח'. קטן אוחד בקולמוס וגדול אוחד בידו וכתב חייב
וגדול אוחד בקולמוס וקטן אוחד בידו וכותב פטור
ובתוספתא שם שוגג אוחד בקולמוס ומזיד אוחד בידו וכותב
חייב. המצייר בקליפי פולין ובקליפי תורמוסין פטור
והמשרטט כדי לכתוב שתי אותיות חייב המגיה אות כגון
שנוטל גג החי"ת ועושה שתי זייני"ן חייב, ורבינו ירוחם
דף פ"ז כתב עוד נטל לגגו של דלי"ת ועשאו רי"ש והגיה
הספר הרי זה חייב וכן כתב בשלטי גיבורים פרק הבונה
בשם ריא"ז ובירושלמי פרק כלל גדול מצאתי יש כותב
נקודה אחת וחייב משום כותב ומשום מוחק, יש מוחק
נקודה אחת וחייב משום כותב ומשום מוחק כיצד דלי"ת
ועשאו רי"ש ורי"ש ועשאו דלי"ת וכן משמע ברוקח סימן
פ"ו. כתב בשמאלו או לאחר יד ברגלו בפיו ובמרפקו פטור,
עד כאן, ואפשר דהוא הדין למוחק לכן נראה לי דטוב
לשבור העוגות הנזכרים לעיל בשמאלו וכן הספרים
הנזכרים לעיל. עוד שם איטר ימין ידיה כשמאל כל אדם
ואם שולט בשני ידיו חייב בשניהם:

סעיף ד

יב באויר וכו'. ולא אמרינן דמאמן ידיו בכתיבה והוא הדין
דמותח לראות אומנת בשבת אף על גב דמלמדה (הרימח
הדין), ולא דוקא באויר אלא הוא הדין על דף או שולחן
נגוב כיון שאין רישומו ניכר כמו באויר:

יג [לבוש] וגם אינו אות וכו'. הב"ח תמה דכפרק הבונה
איתא דחייב ברושם ואם כן באין מחקיים פטור אבל
אסור כמו בכותב ועל כן חלק הב"ח ופסק לאיסור אפילו
בקלף והביאו מגן אברהם, ונראה לי דלבוש מתרץ זה
דרושם מיירי דוקא כמין אותיות, אבל לסימן בעלמא
שעושה רושם על טעות שנמצא בספר שרי וכן משמע
בנחלת צבי, והט"ז תירץ כיון שאין עושה אלא רושם אחד
וגם אין מתקיים הוי תרתי לטיבותא ומותר ואף שעושה
שני רושם מכל מקום כיון שכל אחד הוא לפי מיוחד מותר
וש"ס מיירי בשני רישומין על ענין אחד, ורש"ל כתב בשם
סמ"ק לאסור ופירושו דוקא בנייר דמתקיים אבל בקלף
מותר. וזה לשון מלבושי יום טוב מצאתי דאור זרוע אוסר
לרושם בציפורן על הגליון לזכר שלא ישכח וכו' ור' יוסי
דנימוקו עמו אוסר רושם בעלמא, עד כאן, ולפי זה נראה
לי דלא קשה מידי על הטור דאפשר דסבירא ליה שאין
הלכה כר' יוסי כמו שכתב הברטנורה שם ודעת הסמ"ק
אפשר נמי כאור זרוע. וירושלמי פרק הבונה כתב לא חוקק

זמנים. הלכות שבת פי"א פי"ב

והמתכוין לכתוב חי"ת וכו'... נכר נמכר נמטה: הכותב אות אחת בארץ וכו'...

כח על גבי כתב וכו'... והמתכוין לכתוב חי"ת וכו'... נכר נמכר נמטה: הכותב אות אחת בארץ וכו'...

יד הברתה בשמאלו או וכו'... וזו היא הברתה כח המזיק וכו'... ויבטל מה שכתב בו וכו'...

פרק שנים עשר

א המבעיר כל שהוא חיבי. והוא שיחא צריך לאפר. אבל אם הבעיר דרך השחתה

אין מבעיר כל שהוא חיבי. והוא שיחא צריך לאפר. אבל אם הבעיר דרך השחתה... מבעיר כל שהוא חיבי...

פי"ב א המבעיר כל שהוא חיבי. והוא שיחא צריך לאפר. אבל אם הבעיר דרך השחתה... מבעיר כל שהוא חיבי...

הנהרות מייטויות... ויבטל מה שכתב בו וכו'... ויבטל מה שכתב בו וכו'...

כל המבואר הוא... ויבטל מה שכתב בו וכו'... ויבטל מה שכתב בו וכו'...

מגיד משנה... ויבטל מה שכתב בו וכו'... ויבטל מה שכתב בו וכו'...

א דלעיל בהל' יח:... ויבטל מה שכתב בו וכו'... ויבטל מה שכתב בו וכו'...

ה. טור [עמוד הקטן]:
 ט. שבת ע"ה [מ"א ופירושו
 רש"י שם ד"ה המוח]:
 י. טור [שם] שם רבינו
 פרץ [הנהגות מ"מ] סימן
 ומרדכי פרק א' דשבת
 רפ"ב [הראשון] אות טו
 וז"ל [שם] ומהגהות
 [שם] ומהגהות
 מיימוניות [דפוס קושטא,
 שנת] פרק א' [הלכה ט, ע"ש
 מ"מ] ה"ל [שם] וז"ל
 פוסקים [שגלי הלכות סימן
 קמ"ז] שם ה"ר ישעיה
 כספי [רי"ד] שם ע"ה, כ"ד
 והקדמה:
 כ. ברייתא שם מ"ה
 [ע"ה]:

הגהות והערות

- [ד] תוקן ממנהרות
- אמ"ד ח"פ:
- [ה] נוסף ממנהרות
- אמ"ד ח"פ:
- [ו] תוקן ממנהרות פראג
- תקמ"ה, וכן הוא בהגהות
- מיימוניות שם:
- [ז] אשכנזי שגלי הלכות כתב
- רק דבענין שהיה נקיים, ולא
- הוכרז שהיו מתוקנים
- בתיבניה בעינן:
- [ח] כ"ה כפרי מדע
- דפ"ר, ובדפוסו השו"ע
- המלויים [גילוס מהדורת
- למעגל] הוא כפ"ק כג:

ט מותר לרשום בצפורן. אבל כמין אומיות ודאי אסור, כמו
 שכתוב סעיף ד' (לבוש סעיף ה'): י שאין זה וכו'. ורש"ל
 [בהגהות הטור] כתב, דוקא בקלף הקשה, אבל על הנייר אסור,
 דמתקיים הוא. וז"ל [עמוד הקטן] אסור אפילו בקלף, וכן משמע
 בפסקי תוספות פרק הנוטה [שנת
 אות ט]. משמע בגיטין דף כ' ה
 [ע"ה] שם תוס' אומיות של כסף
 על גבי יגד מקרי כתב, ע"ש,
 ואם כן אפשר לאסור לעשותו
 בשבת. כתב בהגהות מיימוניות
 פרק א' מספר תורה [הפליין, אות ע]
 הא דאיתא בסימן ש"ו סעיף י"א
 כותבין בשבת, פירוש כותב
 גלמות, דאינו אלא שבות [וגורו]
 [דגורין] על שלהם אטו שלנו,
 וכן משמע ק"ת מלשון רמ"א
 שם. פירוש, שאומר לעכו"ס

לכתוב, דהוי שבות דשבות. ובסוף פרק א' [אות מ] כתב דכתיבה
 דקה שאנו כותבין שטרי הדיוטות אינו חשוב כתב, דאפילו אם
 האות חסר ויין לא השיב כתב לענין שבת החמורה, כל שכן הכא,
 דקאמרין בהנוה [שנת קה, א] הא דבעי ויני, עכ"ל. ומהגהי,
 דהרמב"ם [שנת יא, י] כתב דהכותב "בכל כתב וכל לשון חייב
 ואפילו משני סמניו, ופירש המגיד משנה אפילו אינו אומיות
 ידועות רק סימנין בעלמא, כגון נוניין הפוכין גבי ויהי כנסוע
 [במדבר, להלן, עכ"ל. והא דבעי ויני איינו ככתב אשורית, דכל
 זמן שלא ויין לא נגמרה מלאכתו, ואפשר דכתיבה דקה נמי
 פטור כיון שהוא נלקח מכתב אשורית, אבל ככתב עכו"ס כיון
 שהוא כתב שלהן, למה לא יחמיצ. וכן כתב הרב ז"ל בזה"ע
 סימן קכ"ו [עמוד סם מד"ה ולענין גט, גם בתוספות בגיטין
 דף ח' ע"ב ד"ה אע"ג] וסוף פרק מרובה [בג"ה קמ"א, ב ד"ה אמר] אימא
 ב"בדיא דהוי דאורייתא, ואפשר דפליג על הרמב"ם. ועיין
 בשלטי הגבורים [שנת לו, ב אות א] בענין היוונין שהאר"י: יא חוב וכו'.
 דף ג"ו וכו' ט פ"א מלאכה המכה בפטיש, כנסת הגדולה סימן ש"ב הג"ה. ועיין
 סימן תק"ט סעיף א. והמפורש שחי הפירות וקשר, או
 שלש [אע"פ שלא קשר, חייב [רמב"ם שם, י ט]. וכשקשר, חייב נמי משום קושר
 (הר"ע דרעטורא שם פ"ו משנה ב ד"ה והמפור).
 והקורע על מנת לתפור חייב [רמב"ם שם הלכה י: יב אותם שמהדקים וכו'.
 ואם נמלך לפעמים להניחם כך לעולם, אסור להדקן
 בשבת: יג בעיגול. ולא אפילו החוט מחוב כמתק נקובה שרי [שגלי הלכות
 סימן קה]: יד אסור ליתנם. [שנת כה, כג] כתב גזירה שמה יתפור, עיין
 מה שכתבתי סימן ש"ו סעיף ז' [פ"ק א]:

ט מותר לרשום בצפורן כו'. אע"ג דפסקה הנוטה [שנת קה, א] +
 אימא דמסנה לרוסס הוא כמו כותב, שכן היו רושמין גקריסי
 המשכן לסימן, ועל כן חייב אם עושה שני רושמים כמו כותב,
 ואפילו דבצר שאין מתקיים אימא דמסנה [שם קה, ב] דפטור,
 משמע אבל אסור. מכל מקום כלן
 הוה רושס אחד, והוה אינו
 מתקיים, כיון דתרי לטיעותא
 מוחל, כן נראה לי לכאורה, אלא
 דקשה דא"כ היה לו להשמיענו
 דדוקא רושס אחד מותר אבל
 שנים אסור. על כן נראה דדוקא
 דומיא דמשכן שהיו רושמין שני
 רישומים להיכר שלא יתחלפו
 הקרשים, ומנא שלסימן אחד היו
 עושים שני רישומים, וזוה אסור
 מדרבנן אפילו באינו מתקיים, מה
 שאין כן דרושס על הספר בשני
 מקומות הוה כל אחד סימן לדבר מיוחד, על כן מותר אפילו
 מדרבנן. ופשוט דהרשימה היא אסורה אם רושס אומיות, דהא
 ככותב (אמרו) [אסורין] אפילו דבצר שאין מתקיים. וכתב רש"ל
 [בהגהות הטור] וז"ל, וסמ"ק אסור לרשום על הספר, ושמעתי
 מהחסד אחד שהיה מכריע בנייהם ואמר שזה בקלף הקשה חוה
 בנייר הרך, וכברא נכונה היא, עכ"ל. וחילוק זה שמעתי ג"כ
 מאחי הגאון מה"ר יצחק הלוי ז"ל, מהמת שעינינו רואות שהרושס
 שאדם עושה בצפורן על הנייר [מתקיים] אפילו לאחר כמה
 שנים. וזומן הטור היו כותבין הספרים על הקלף: (ד) אבל
 אסור ליתנם כו'. דהשתא משוי ליה מנא [רש"י שנת מה, א ד"ה
 נדמה]:

ט (ה) מותר לרשום בצפורן על (ט) הספר כמו
 שרושמין לסימן י שאין זה דבר (י) המתקיים: י
 י"א חוב של תפירה שנפתח אסור (י"א) למותחו
 משום תופר:
 ז י"ב (ה) אותם (י"ב) שמהדקים הבגדים סביב
 ורועותיהם על ידי החוט שמותחין אותו ומתהדק
 אסור למתחו אלא אם כן יהיו הנקבים רחבים קצת
 ומתוקנים בתפירה יג (י"ג) בעיגול:
 ח י"ד מוכין שנפלו מן הכסת מותר להחזירן (ד) אבל
 יד אסור ליתנם (י"ד) בתחלה בכסת:

באר היטב
 (ט) הספר. וכתב הלבוש, אבל כמין אומיות ודאי אסור, כמו שכתוב סעיף
 ד', [מ"א ס"ק ט: (ז) המתקיים. ורש"ל כתב, דוקא בקלף הקשה, דכומן
 הטור היו כותבין הספרים על הקלף. אבל על הנייר אסור, דמתקיים הוא,
 [מ"א ס"ק ט: וכן דעת הט"ו [ס"ק ד], ע"ש. וז"ל אסור אפילו בקלף,
 [מ"א ס"ק ט: משמע בגיטין דף כ' שם תוס' אומיות של כסף על גבי כגד
 מקרי כתב, ע"ש, וא"כ אפשר לאסור לעשותו בשבת. כתב בהגהות
 מיימוניות פרק א' מספר תורה, הא דאיתא בסימן ש"ו סעיף י"א כותבין
 בשבת, פירוש כותב גלמות, דאינו אלא שבות [וגורין] על שלהם
 אטו שלנו, וכן משמע ק"ת מלשון רמ"א שם. פירוש, שאומר לעכו"ס
 לכתוב, דהוי שבות דשבות. ובסוף פרק א' כתב דכתיבה דקה שאנו כותבין
 שטרי הדיוטות אינו חשוב כתב, עכ"ל. ומהגהי, [שם] ומהגהי, דהא
 הרמב"ם כתב דהכותב בכל כתב וכל לשון חייב ואפילו משני סמניו,
 ופירש המגיד משנה אפילו אינו אומיות ידועות רק סימן בעלמא, כגון נוניין
 הפוכין גבי ויהי כנסוע, עכ"ל. והא דבעי ויני, איינו ככתב אשורית, דכל זמן
 שלא ויין לא נגמרה מלאכתו, ואפשר דכתיבה דקה נמי פטור כיון שהוא נלקח
 מכתב אשורית, אבל ככתב עכו"ס כיון שהוא כתב שלהן, למה לא יחמיצ.
 וכן כתב הרב ז"ל בזה"ע סימן קכ"ו לענין גט, גם בתוספות בגיטין דף ח'
 ע"ב ד"ה אע"ג] וסוף פרק מרובה [בג"ה אע"פ: (יא) צמותחו. מחט
 אפריס חלק אה"ע [סימן קה]: (יא) צמותחו. ועיין בגינת ורדים [אריה כלל ג]
 סימן י"ז י"ח י"ט, מה שמקמטין בגד על ידי תפירת מחט ארוך או שראשה
 אחד עב והוחבין פעמים ושלוש עד שמטפיק לקמטו כמו תפירה, אם מקימין
 אותם כן כגון בגדי נשים שמניחין כן בארגו מקמט על ידי מחט שלא תצטרך
 להטריח שנית, ודאי אסור לעשות כן בשבת, אך אפילו לתחוב שולי הבגדים
 למעלה בשעה שעוסק בעבודתו או בשעת הילוך ע"י החיבת מחט, אף על פי
 שאח"כ חוזר ושומטח המחט אין לחתור, וזלתי לדעת הר"ר יואל והובא במרדכי
 שבת וזו הוה דמחיד בתפירה שאינו להתקיים. והכס אחד חולק. והוא נגיה
 ויריס חזר והשיב לו, ומסוף דבריו משמע שאין להתמיד בחחיבה זו כי אם
 בעושה על דעת שיתקיים, ע"ש:

באר היטב
 (ט) הספר. עיין באר היטב. ועיין לעיל סימן ש"ו [סעיף יא בהגה] ובשר"ה בית
 אפריס חלק אה"ע [סימן קה]: (יא) צמותחו. ועיין בגינת ורדים [אריה כלל ג]
 סימן י"ז י"ח י"ט, מה שמקמטין בגד על ידי תפירת מחט ארוך או שראשה
 אחד עב והוחבין פעמים ושלוש עד שמטפיק לקמטו כמו תפירה, אם מקימין
 אותם כן כגון בגדי נשים שמניחין כן בארגו מקמט על ידי מחט שלא תצטרך
 להטריח שנית, ודאי אסור לעשות כן בשבת, אך אפילו לתחוב שולי הבגדים
 למעלה בשעה שעוסק בעבודתו או בשעת הילוך ע"י החיבת מחט, אף על פי
 שאח"כ חוזר ושומטח המחט אין לחתור, וזלתי לדעת הר"ר יואל והובא במרדכי
 שבת וזו הוה דמחיד בתפירה שאינו להתקיים. והכס אחד חולק. והוא נגיה
 ויריס חזר והשיב לו, ומסוף דבריו משמע שאין להתמיד בחחיבה זו כי אם
 בעושה על דעת שיתקיים, ע"ש:

מבואר פירוש
 הוצא מחל חזון האל
 חזון יואל

רושם לסימן

76 (1) אוחא במשנה (ק"ג ע"ב) אמר ר' יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם, שכך כותבים על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו, ופי' רש"י, סימן, שהיו עושים בקרשי המשכן, מפני שמפרקין אותם, ולכשיקמוהו לא יחלפו סדר הקרשים, ואתא ר' יוסי למימר דאפילו לא כתב (אותיות), אלא רשם שני רשימות בעלמא לסימן חייב ע"כ. ומבואר בגמרא שם דלר' יוסי חייב אף בכותב אותיות בשמאל, אף דדרך כתיבה הוא בימין, מ"מ כתיבת שמאל לא גרע מרושם ע"ש. ומשמע מסגנון הגמרא דחכמים פליגי על ר' יוסי, וס"ל דדוקא כתיבת אותיות והיינו בין אותיות בלשון הקודש ובכתב אשורי, ובין בשאר כתבים ושאר לשונות [לרוב הפוסקים דס"ל דחייב וכנ"ל (א"ח ד')] כל שאותו כתב הוא כתיבה המוסכם בין בני אדם הוי כתב, אבל על מה שרושמים איזה אנשים לעצמן לסימן, אינן חייבין עליהם משום כותב, דלא חשיב כתב, וכן הוא משמעות לשון רש"י הג"ל, "ואתא ר' יוסי למימר דאפילו לא כתב אלא רשם וכו' חייב", משמע דלא כתנא קמא דפוטור, ועי' עוד בלשונו בגמרא (ד"ה ה"א מני ר' יוסי). ולפי זה לא יתחייב רושם רק לר' יוסי, אבל לחכמים פטור, וכן משמע בדברי הרב המגיד (פרק י"א ה"א י"ז) ע"ש.

ורפי זה על כרחך צריך לומר דחכמים סברי דעל הקרשים לא היו עושים רושם בלבד, רק היה רושמים אותיות כדי לידע איזה בן זוגו, דאי לאו הכי נילף ממשכן דרושם הוי כתיבה [ועי' תשובות רמ"א (סי' קי"ט)].

ונחלקו גדולי הפוסקים אם קי"ל כר' יוסי במתני' דחייב משום רושם, או לא. דהטור (סי' ע"מ) כתב וז"ל מותר לרושם בצפורן על הספר כמו שרושמים לסימן, לפי

שאינן זה דבר המתקיים, ע"כ. וכתב על זה הב"ח וז"ל תמהתי על הוראה זו, הלא מפורש בפ' הבונה (ק"ג ע"ב) בכרייתא אמר רבי יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו מיחייב אלא משום רושם, וכו' לפיכך שרט שריטה אחת על שתי נסרים או שתי שריטות על נסר אחד חייב, ואף על גב דהכא מיירי בשתי שריטות ובשריטה שהיא מתקיימת, מכל מקום איסורא דרבנן מיהא איכא בשריטה אחת [כמו חצי שיעור דאסור מה"ת (עי' רש"י ס"ט ע"ד ע"א ד"ה וכו' מותר לאפות, ונמשל"מ פרק י"ח ה"א א')]. ואפילו אינה מתקיימת כדתנן בסוף פרק הבונה (ק"ד ע"ב) כתב במשקין וכו' ובכל דבר שאינו מתקיים פטור, וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור וכו', ומסיק הב"ח דאף רושם שאינו מתקיים אסור מדרבנן ודלא כהטור ע"ש, מבואר להדיא בדבריו דפסק דרושם חייב בשבת כר' יוסי ולא כחכמים.

ובאר"י רבה (שם ס"ק י"ג) הביא בשם מלבושי יו"ט (להמיו"ט) וז"ל מצאתי באור זרוע אסור לרושם בצפורן על הגליון לזכר שלא ישכח, דר' יוסי נימוקו עמו אסור רושם בעלמא עכ"ד, וכתב על זה האל"י רבה דלפי זה לא קשה על הטור, דאפשר דהטור ס"ל דאין הלכה כר' יוסי אלא כחכמים החולקים, ודוקא כותב חייב ולא רושם, וכמו שכתב הרע"ב (פי"ב מ"ג) דאין הלכה כר' יוסי ברושם, ואתי שפיר דברי הטור ע"כ. וכוונתו דכיון דלחכמים ליכא חיובא ברושם, ואיסורא דרבנן הוא דהוי, ולכן כל שאינו מתקיים מותר אף לכתחילה כיון דאף במתקיים לא הוי חיוב מן התורה, וכדכתב להדיא בשו"ע התניא (שם סעיף ז') לבאר דברי הטור ע"ש, [ועי' תהלה לדוד (שם ס"ק ד') הביא מספר יד מלאכי (סי' רנ"א) דאין הלכה כר' יוסי מחבירין], ומרן החתם סופר בחידושי (שנ"ט ע"ב) כתב דשיטת אור זרוע דפסק כר' יוסי הוא דעת יחיד. ונמצא לפי דרך

זה דדעת רוב הפוסקים
אם הוא מתקיים, ו
דאם אינו מתקי

שיטת ד

אולם הרמב"ם ב
וכן בספר ד

בענין זה, והחתם
שיטתו באורך ע"ע
הרמב"ם יש לבאר
דאתי שפיר דבריו
יוסי. ויען כי יש נ
בוה הדיבור על

הנה ז"ל הרמב"ם
אומר כי כו
משום כותב אלא

מאבות מלאכות כ
המשכן היו עשר
כותבים על קרש ד
הקרש השני [שאצ
עד הקרש האחרון]
שכן הוא וכו', מי
שתי אותיות [דהיי
היי"ט חייב משום ו
הנפקא מינה בין
משום רושם, כי
[דהיינו התנא ק
כשכתב כתיבה בע
אותיות בהעלם א
אחת, לפי שהיא ו
רושם [דהיינו לר
מלאכות יתחייב
בקיצור מאוד וחס
הצמח צדק (משניו
ב:

ספר מלאכות חלק ג
הג"ה ר' חיים קלמן אג"ת

ומרן החתם סופר בחידושו הרחיב הדיבור בזה, והוא דיש ב' אופנים לתכלית כתיבת ב' אותיות (ה) ישנו כתיבת אותיות דעל ידו כותב תיבה שלימה, או כותב ענין שלם (ג) וישנו כתיבת דאין בכתיבתו ענין או תיבה שלימה, רק הם אותיות לסימן בעלמא, וכן כל רושם לסימן, ובין לחכמים ובין לר' יוסי חייב גם על רשימת ב' סימנים, ורק נתלקו אם הוי אב מלאכה בפני עצמו, או נכלל במלאכת כותב, דחכמים ס"ל דחיובו משום מלאכת כותב, ובכותב תיבה שלימה או ענין שלם הוי אב מלאכת כותב, ובכותב אותיות לסימן או רושם לסימן הוי תולדת כותב. ומשום הכי ס"ל נמי דכותב אותיות בשמאל פטור, ואף על פי דיכול האדם לאמן ידיו בשמאל לעשות סימן בעלמא ולא מיקרי כלאחר יד, מ"מ כיון דרושם חיובו רק משום תולדת כותב, ובכותב פטור בשמאל משום דאי אפשר לאמן ידיו והוי כלאחר יד, כמו כן אף לענין רושם פטור דלא עדיפא התולדה מן האב. אבל ר' יוסי ס"ל דרושם סימנים הוי אב מלאכה בפנ"ע והוא אב מלאכת רושם, ולפי דבריו חייב גם ברושם אותיות או סמנים בשמאל, דלעשות סימן בעלמא יכול לאמן ידיו גם בשמאל, וכן בכותב אותיות בשמאל נמי חייב משום רושם, דלא גרע כתיבה בשמאל מרושם בעלמא, [ויתיישב קושית הביאור הלכה (ס"י) ע"מ ד"ה מומר] עיי"ש. ולא תקשה לך דא"כ לר' יוסי הוי מנין המלאכות יותר מל"ט מלאכות, דאדרבה הלא מצינו (ט"ז ע"א) לר' יוסי דס"ל דהבערה ללאו יצאת, וחסר להו מן ל"ט, ולפי הנ"ל אתי שפיר דאפיק הבערה ועייל רושם.

ובזה אתי שפיר דברי הרמב"ם הנ"ל, דלר' יוסי אם כותב תיבה שלימה בשוגג, ובהעלם אחת כתב עוד ב' אותיות לסימן חייב ב' חטאות, דהוי ב' מלאכות בהעלם אחד

זה דרעת רוב הפוסקים דברושם לא מיחייב אף אם הוא מתקיים, ועל פי זה שפיר פסק הטור דאם אינו מתקיים מותר אף לכתחילה. L

שימות הרמב"ם ברושם

74 אולם הרמב"ם בפירוש המשניות (פ"ג ע"ב) וכן בספר היד (ע"ט) יש לו שיטה אחרת כענין זה, והחתם סופר בחי' שם כתב לבאר שיטתו באורך ע"ש. ועל פי דרכו שם בשיטת הרמב"ם יש לבאר שיטת הב"ח בסגנון אחר, דאתי שפיר דבריו אף אם קיי"ל כחכמים דר' יוסי. ויען כי יש נפקותא טובא לדינא ארחיב בזה הדיבור על פי דברי מרן החתם סופר.

הנה ז"ל הרמב"ם בפ"י המשניות, ורבי יוסי אומר כי כותב שתי אותיות אינו חייב משום כותב אלא משום רושם, ורושם אצלנו מאבות מלאכות כיון שהיה במשכן, כי קרשי המשכן היו עשרים מצד צפון וכו', והיו כותבים על קרש הראשון בצדו האחד א', ועל הקרש השני [שאצלו כותב] ב', וכך היו עושין עד הקרש האחרון שהיו כותבין עליו כ', וכיון שכן הוא וכו', מי שכותב בקרש אחד י"א והם שתי אותיות [דהיינו י' ואי], וככה עד [קרש] הי"ט חייב משום רושם. ותועלת היותו [כלומר] הנפקא מינה בין אם חיובו משום כותב או משום רושם, כי לדעת האומר משום כותב [דהיינו התנא קמא] יתחייב על ב' אותיות כשכתב כתיבה בשבת בשוגג, ואחר כן כתב ב' אותיות בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת, לפי שהיא מלאכה אחת, והאומר משום רושם [דהיינו לר' יוסי], מונה רושם מאבות מלאכות יתחייב שתיים עכ"ל. ודבריו הם בקיצור מאוד וחסרים הבנה. וכבר נתקשה בהם הצמח צדק (משניות פ"ג מ"ג ד"ה הסומן) ונשאר בצ"ע בכונתו.

על זה א מפורש רבי יוסי מיחייב שריטה על נסר יי בשתי כל מקום חת (כמו ע"ד ע"א ס"ל א"י), ק הבונה ר שאינו יור אבל ו שאינו ע"ש, מ חייב

מלבושי י באור ין לזכר ה רושם ה דלפי ור ס"ל זולקים, שכתב ברושם, י דכיון ו דרבנן יתר אף יוב מן זס סעיף ז לרוד ' ל"א) החתם יר זרוע פי דרך

דחייב על שתיים. ואתי שפיר נמי מה שכתב הרמב"ם בספר היד (שס) רושם תולדת כותב הוא וכו', וכתב שם הרב המגיד דבריו הם על פי מה שכתב בפ"י המשניות דחכמים סברי גם כן דעל רושם חייב משום תולדת כותב, וס"ל לרמב"ם כחכמים משום הכי הוי רושם רק תולדה, ודלא כר' יוסי דס"ל דרושם הוי מלאכה לעצמו ולא תולדה למלאכת כותב.

ועל פי זה כתב החתם סופר לענין כתב משיטא הנ"ל (אות ג') דלפי שיטת הרמב"ם דאף לחכמים חייב ברושם ב' סימנים בעלמא משום סימן, א"כ וודאי דחייב על כותב כל מיני צורות אותיות בכל לשון ואפילו בכותב כתב משיטא שלנו, דלא גרע משאר סימן דהוי תולדת כותב, דהא גם כתב משיטא סימן מיהא הוי, דהא מעיקרא להכי ניתקן שיהא לסימן נגד כל אות של א' ב', וכל שכן כתב עכו"ם ודאי חשיבי כתב. ומה דאמרינן (שס ק"ה ע"א) דכותב כתב אשורית פטור בלא עשה להם התגין, ולכאורה וכי מי גרע מרושם סימן, אלא משום דשם קאי בכתיבה דבעי דוקא זיוני ותגין דהיינו בכ"ד ספרים, וכיון דמקפיד אזיוני לא נגמר כתיבת האותיות בלא תגין, אבל בכותב בעלמא אפילו כתב אשורית ואינו מקפיד לגמור עליהם התגין חשיב עכ"פ רושם, וחייב עליהו משום תולדת כותב [והוא כדעת ספר התרומה שהביא המרדכי הנ"ל (אות ז')].

אבר לשיטת רש"י הנ"ל דחכמים החולקים על ר' יוסי סברי דאינו חייב על רושם וסימן, אלא על כתיבת אותיות שהם כתב מוסכם בין בני אדם, נראה דבכותב כתב משיטא פטור, שאינו חשוב אלא כמו רושם דבר לסימן. [והיינו אף דכחיום הלא מוסכם הוא בין המון לכתוב כל אגרות ושטרות בכתב משיטא, מ"מ כיון דעצם צורת האותיות של

כתב משיטא הוה רק רושם, לא מיקרי אלא רושם ופטור לחכמים דפליגי אר' יוסי, אולם כבר כתבנו לעיל (אות ג') דיש גם לצדד ולומר לאידך גיסא לאיסורא בזה]. אבל כותב בכתב עכו"ם דהוא כתבם ולשונם ומוסכם ביניהם בשטרות שלהם, ודאי אף לרש"י שם כתיבה עלה ולא רושם בלבד, אם לא שנאמר דאינו חייב בשבת אלא באותה כתיבה ממש שהיו כותבים הלויים כתב אשורית, וזה הוא שיטת יחידאה הגהות מיימון [הנ"ל (אות ד')]. וכבר סתר שיטה זו המג"א והבית שמואל וחלקו עליו [הבאנו דבריהם לעיל (שס)], וסיים על זה מרן החתם סופר אבל כתיבה גסה של כל אומה ולשון, אין שום סברא לומר שלא יחויב מה"ת, חוץ מה שנמצא בהגהות מיימון הנ"ל ולאמר בר רב אשי חתום עלה עכ"ד בתוס' ביאור בס"ד.

ומעתה לפי דבריו אתי שפיר דברי הב"ח שתמה על דברי הטור, שמקיל לעשות רושם בצפורן על קלף כיון דהרשימה אינו מתקיים, ואינו צריך לומר דהב"ח פסק כוותיה דר' יוסי, דיש לומר דס"ל נמי דקיי"ל כחכמים, ודעתו דאף הם מודי דעל רושם חייב משום תולדת כותב וכשיטת הרמב"ם, וא"כ ברושם שאינו לקיימא אסור עכ"פ מדרבנן, ומשום הכי החמיר הב"ח לרושם בצפורן על קלף, ומסולק קושיית האלי"ר רבה הנ"ל. L

כתיבת מספר (נומערן)

7 (ו) נתבאר פלוגתת הפוסקים בכתיבת רושם, דדעת רש"י דחכמים דפליגי אר' יוסי וס"ל דלא מחייב ארושם כלל, והרמב"ם ס"ל דאף לרבנן חייב עלה אלא דהוי רק תולדה דכותב ודלא כר' יוסי דס"ל דהוי אב בפנ"ע. ונראה דאף לשיטת רש"י דרבנן לא מחייבי ארושם לסימן, מ"מ בכותב סימני המספר

(הנקרא נומערן) הסכמת כל הענן וודאי דמדודו ו דהוא מוסכם ופלוגתת ר' יו שרושמים איזו ס"ל לרבנן דא דלא חשיבי כ חייב עלה משו

ולפי זה החי חייב ו שרושמים רק חייב משום ר בהרב המגיד שכתב שם הר ומקורו במתני הפוכין שבפר לסימן בעלמא לשיטת הרמב" רש"י לשיטתו אם הוא סימן ולהכי פ"י (ש) שח

ולפי זה נרא (א) דדו אותיות כפולו משמעות תיבו זה דוקא כשא הכי אינו חיי שלימה, ורוש

(א) ע"י שו"ת ז ח"ל כמה ו עניינם נומערני להשמט

רושם ב' אותיות שוות שיהיה לו לסימן, הרי חייב משום רושם לסימן והוה תולדת כותב ואף שאינו תיבה שלימה, ואינו צריך סימן מוסכם לכל רק לשיטת רש"י דחכמים פטרי ברושם פטור, אבל להרמב"ם אף בכהאי גוונא חייב. L

דעת הטו"ז בכתיבת רושם

7 (ט) וזהו"ז (סי' ש"מ סק"ד) כתב ליישב דברי

הטור הנ"ל שהתיר להרשים רושם שאינו לקיימא, וחידש דלא מחייב משום רושם אפילו אם הוא מתקיימת אלא דוקא בעושה ב' רשימות דשתיהם ביחד עושה הסימן, דאז הוה דומיא דרושם דהיה במשכן, שהיו רושמין שני רשימות להיכר שלא יתחלפו הקרשים, ונמצא שלסימן אחד היו עושין ב' רשימות, ובוה אסור מדרבנן אפילו באינו מתקיים. מה שאין כן באופן שרושם רשימה אחד דאין לה קשר עם רשימה אחרת, וכגון ברושם על הספר לסימן שיש במקום הזה טעות, דאפילו אם יעשה עוד רושם במקום אחר בספר שיש שם עוד טעות, מ"מ אין לב' הרשימות אלו שום קשר זה לזה, א"כ אינו דומה למשכן, ולהכי אף שיעשה ב' רשימות על הספר בדיו שהוא רושם המתקיים, לא יתחייב מכיון דאינה מצטרפת ביחד ב' הסימנים, ובאינו מתקיים מותר רשימה אחד ולא מיתסר אפילו מדרבנן, ומיושב דברי הטור דרושם רק רשימה אחד באופן דאינו מתקיים לא גזרו כלל.

ומשמעות דבריו נראה דאזיל בשיטת האור זרוע דפסקי כר' יוסי דמחייב

(הנקלא נומנער) שרגילים הכל לכתבו, והוי הסכמת כל העמים כלם^(א) לכתוב כן המספרים, וודאי דמודו חייב עלה משום כותב, דכיון דהוא מוסכם בין בני אדם שם כתב עלה. ופולגתה ר' יוסי ורבנן היינו דוקא ברושם שרושמים איזה אנשים לעצמן לסימן, דבהכי ס"ל לרבנן דאינן חייבין עליהם משום כותב, דלא חשיבי כותב, ור' יוסי ס"ל דאפילו הכי חייב עלה משום רושם (וכ"כ הלמא לזק מ"י ע"ס).

ולפי זה החידוש לדעת הרמב"ם דגם לרבנן חייב ברושם, הוא אפילו ברושם שרושמים רק איזה אנשים לעצמם, אפילו הכי חייב משום רושם תולדה דכותב וכנ"ל. וע"י בהרב המגיד (ע"ס הל' י') שכתב לפרש מה שכתב שם הרמב"ם דהכותב שני סמניות חייב ומקורו במתני' (ע"ס ק"ג ע"א), דהיינו ב' ג' הפוכין שבפרשת ויהי בנוסע, דהם עשויים לסימן בעלמא ע"כ, ופירוש זה אתי שפיר לשיטת הרמב"ם דעל רושם לסימן חייב, אבל רש"י לשיטתו דרושם לסימן לא מחייב אלא אם הוא סימן המוסכם אי אפשר לפרש כן, ולהכי פ"י (ע"ס) שני סמניות, אות אחת בדיו שחור ואות אחת בסיקרא.

ולפי זה נראה לענ"ד דאף דכתבנו לעיל (אומ א') דדעת הרמב"ם (ע"ס הל' י') בכותב ב' אותיות כפולות דאינו חייב אלא כשיש להם משמעות תיבה כגון גג תת, אבל בא' א' פטור, זה דוקא כשאינו כותבם לרושם ולסימן משום הכי אינו חייב, דכתיבה לא הוי דאינו תיבה שלימה, ורושם לסימן גם כן לא הוי. אבל אם

(א) ע"י שו"ת דברי יואל (סי' ק"א אות א') דכתיבת אותיות של מספר לא שייך בזה כתב עכו"ם, דאינו מחמ אומה אחד. וז"ל כמה דליקים וקדושים שהיה זר בעיניהם כל כתב ולשון לאומים, ואף על פי כן השתמשו צמורה שעות וצממה עניינים צנומערין כאלו וכו', ועל כרחק שאין זה דומה כלל לכתב ולשון לאומים, שאינו אלא כמו ענין הסמניות לכל העולם להשתמש בסימנים כאלו, ואין זה מיוחד לאיזה אומה ולשון שיהיה שולט ע"ז שר משרי האומות וכו' עכ"ל.

א מיקרי אלא יוסי, אולם ו לצדד ולומר י כותב בכתב וסכם ביניהם י שם כתיבה שנאמר דאינו ממש שהיו ה הוא שיטת מ ד'}. וכבר מואל וחלקו וסיים על זה של כל אומה יחייב מה"ת, י"ל ולאמר יתוס' ביאור

דברי הב"ח ר', שמקיל ז דהרשימה ז הב"ח פסק נמי דקיי"ל רושם חייב ב"ם, וא"כ פ מדרבנן, בצפורן על ז הנ"ל.

כת רושם, פליגי אר' והרמב"ם רק תולדה זב בפנ"ע. א מחייבי י המספר

ארושם, וס"ל דחיוב רושם משום שכן היה במשכן והוי מלאכה בפנ"ע, ולא משום תולדה דכותב וכשיטת הרמב"ם, ועל פי זה חידש הטו"ז דרשימה אחד שאין לה קשר עם רושם אחר לא יתחייב אף בשהוא מתקיים, דצריך שיהא דוקא דומה למשכן שהיה ב' רשימות ביחד לסימן ורק אז חייב. מיהו שפיר יש לפרש חידושו של הטו"ז גם אליבא שיטת הרמב"ם ופי' החתם סופר הנ"ל, דחיוב דרושם הוא משום תולדה דכותב, ולפי שיטת הרמב"ם דגם בכותב ב' אותיות לא מחייב אלא דוקא כשהם תיבה בשום מקום, ומשום הכי גם על רשימה חייב דוקא כשב' הרשימות ביחד עושה הסימן, דאזי הם דמיון לכתיבת ב' אותיות שהם תיבה שלימה.

ומעתה לפי דברי הטו"ז מיושב היטיב שיטת הרמב"ם דס"ל דלא חייב בכותב ב' אותיות רק כשיש בהם משמעות, דלכאורה יקשה הלא כל ב' אותיות בעלמא עכ"פ לא גרע מרושם דחייב להרמב"ם, ונדחקנו לעיל (אות ו) דעל כרחך מיירי בב' אותיות שאין כוונתו בהם לסימן, אבל לדברי טו"ז אתי שפיר דהא אף רושם דמחייב היינו דוקא כששני הרשימות עושה סימן ביחד דאז דומה לכתיבת ב' אותיות שהם תיבה ויש לה משמעות בקריאתה, משום הכי ב' אותיות בעלמא גרע מסימן ורושם אם אין לשני אותיות שייכות ביחד לסימן, ובוה ס"ל להרמב"ם דכותב ב' אותיות כפולות שאין לה משמעות פטור.

ובר' זה להרמב"ם לשיטתו הנ"ל דלא מחייב בכותב אם אין להם משמעות תיבה, אבל לפי שיטת רש"י דס"ל דחייב בכותב ב' אותיות אף דאינם תיבה שלימה כגון כותב א' א', או וודאי ליכא לחלק ברושם לשיטת הרמב"ם דהוי תולדה דכותב, בין היכי דב' הרשימות הוי סימן ביחד, או לא, דלא גרע ב' רשימות שאין

להם קשר וסימן יחד לב' אותיות שאינו תיבה בשום מקום דחייב עלה. וכן קיי"ל (עי' מג"א ס"ק י') לדינא כלומר דבדין רושם ס"ל כשיטת הרמב"ם דחכמים מודו דרושם נמי חייב, ומשום תולדה דכותב, ובדין כותב ס"ל כשיטת רש"י דחייב אף באותיות כפולות שאין להם משמעות תיבה כגון א' א', וא"כ חייב ברושם ב' רשימות אף שאין להם קשר וסימן יחד.

התימת ידו

7 ט) יש לחקור כמה שרגילין בני אדם לחתום שםם בחתימת ידו ואינם אותיות שלימים, אם חשיב כתיבה מדאורייתא לענין שבת או לא, דלכאורה דומה לדין כותב כתב משיטא הנ"ל (אות ג') שצידד המג"א דכיון דלא הוי אותיות שלימות לא מקרי כתב, וכל שכן חתימת יד אדם דלא הוי כלל אותיות כאלו כתב המוסכס אצל בני אדם. ועי' בשו"ת גודע ביהודה (מיינא אור"ח סי' ל"ג) שכתב דחתימת ידו הוי כתיבה מדאורייתא, אבל לא ביאר אם הם אותיות שכורות כדרך החתימות הרגילים בימינו, דאפשר דהוי חותם באותיות שלימות.

פינגער פרינ"ט

7 זכשו"ת ארץ צבי (סי' ע"א) כתב לדון בנידון 'פינגער פרינ"ט' אם חשיב מלאכה מדאורייתא מדין רושם עיי"ש, וכן האריך בזה בשו"ת זקן אהרן (מ"ג סי' י"ג) דיש בו מלאכה דאורייתא, וכתב שם דאפילו פינגער פרינ"ט של אצבע אחד חשיב הרבה יותר מרושם שתי רשימות בעלמא, דברשמי האצבע יש קוים ושרטוטים הרבה וכו' עכ"ד, ולא דן שם מדין אצבע שמאל.

צר צורה

י) כתב הרמב"ם (פסק י"א הל' י"ז) הרושם רשמים וצורות ככותל וכו', הרי זה חייב משום כותב ע"כ. והאלי' רבה (סי' ט"מ

ס"ק ז') מובא בפמ' סתירת הרמב"ם בוד פסק הצר צורה בכל ולא משום כותב, הרמב"ם בצ"ע. ו הרמב"ם דמה שכת בפטיש היינו בצר ו חלק כבר נגמר תיקון ג), ומ"מ כל דהצו משום מכה בפטיש, כל הצורה שרוש בשלימות צורת פד: רושם, ואין הכי נמי ומשוב

זהמשנה ברורה ו זענין זו דהנה דרך המציירי בכתב דיהה וכדו הצורה כצביעה ה כזה יתחייב רק מ ציור זה הוא כדי גבו, הרי זה דומ כותב שיהא לו י שיצטרך לה. ואח בלא צביעה כדרך עלה משום מכה ב ע"י צבע יתחייב כותב לא יתחייב למלאכת כותב שו כן הציור שצר על עצמו, ולא להבין [ועי' עוד מלאכו בתולדות ש

אכילת

ועל פי זה יש י ס"ק ו) בכ

ספר
שאלות ותשובות

זקן אהרן

חלק שני

אשר האיר ד' יתברך את עיני בתורתו הק' להשיב לשואלי דבר, הלכה
למעשה, בענינים שונים בארבעה חלקי השו"ע

אהרן במוהרי"ן וואלקין
אבד"ק פינסק-קארלין

בעמ"ס „בית אהרן“ על ש"ס ה"ח, „חשן אהרן“ על ח"ט ב"ח,
„סביב ליריאי"ן על היריאים, „מצות אהרן“ על דרוש ב"ח.

הספר הנפלא הזה הופיע בראשונה בשנת תרצ"ח

ועתה יוצא לאור ע"י בן המחבר
הרב שמואל וואלקין

הוצאה שלישית תשל"ז
ניו-יארק

לסמוך, ומה טוב אם יעשה כזה ע"י שני הרשאות. היינו שהישראל יתן הרשאה לנכרי לעמוד על סמלך הן בעלמו וכן ע"י שליח ואז הוא הנכרי ימסור כח הרשאתו לנכרי אחר שהוא יעמוד על הסמלך לקנות בשביל הישראל, רבות יש לדרך דעה הפוסקים דאמירא לא"י זה שיאמר לא"י אחר שרי, ומה שנסתפק להחיות סי' מיט כזה פשיטא להו לכמה מגדולי האחרונים להחיר ועיין בכלכלה שבת דיני אמירה לא"י מיט כזה, ועוד יש לדרך מיט קצת פוסקים להחיר אפי' מלאכה דאורייתא ע"י אמירה לא"י ללורך מלוא כמבואר במג"א סי' רע"ז, ואם כי המג"א התנה מנאי דדוקא כל שהגוף נהנה אבל הפס"ג צידד להחיר אפי' בדבר שאין הגוף נהנה ע"ש, ואם במקום מלוא הוסיף או כי"ש במקום פסידא דקיל יותר להחיר ממקום מלוא כאשר הוכחתי מבדורי זקן אהרן מיא ע"ש:

ובאין עוד הנני יודו חמברכו בשנה טובה כברמת אהרן וואלדין.

סימן יג

ב"ח יום א' פורים תרצ"ה סינסק.

כבוד הרב וכו' מהו דוד משה הוברבאנד אטוואצק.

דעיד שאלנו לאלו הפעירים העומדים לפני קאמיטע → הפאבארטאווע בשבת ולריכיס לחתום באלכע (פינגער אבדרוק) וכשאינם רולים לחתום באלכע לוקחים הממונים ע"ז אלכעו ומניחים על הנייר האם יש איסור ברובם כזה, ובשגם כשעכ"ם מניחים האלכע אם היו שינוי:

והנה אין ענין זה סובל אריכות כלל, דלענין פשוט דישראל עלמו שמניח אלכעו לא רק אליבא דרי' יוסי בשבת דקי"ג אלא אפי' לתיק נמי יש כזה חיוב גמור מדאורייתא, אלא דלרי' יוסי שם דאמר לא חיובו כותב שתי אותיות אלא משום רובם, ופרש"י דאפי' לא כחב אלא רשם רשימות בעלמא חייב, והיינו משום דלרידי' במשכן לא היה שם אותיות אלא רשומות אי"ב לרידי' היו רובם אב מלאכה, ואילו לתיק שם דקא"ז דוקא הכותב שתי אותיות חייב, ובעי"כ נעו"ש דלרידי' רשימת הקרשים שנמשכן היה באותיות ולא ברשומות, וממילא דכל רובם לא מיקרי אב כיון דלא היה במשכן, אבל עכ"פ מולדה מיהא הוי אפי' לתיק וכתיב להדיא הרמב"ם בפ"א מהלכות שבת וז"ל רובם מולדה כותב הוא כ"ד הרובם רשמים ולורות כמותל, ובשער וכי"ב כדרך שהליירים רשמיין ה"ז חייב משום כותב כו' עכ"ל, ובעי"כ דבדברי רמב"ם הוא אליבא דתיק, חדא מההנה"ך שהרובם יהיה בלורות ורשמיין של ליורים, ואילו לרי' יוסי אפי' ברובם בעלמא חייב, ועוד דפ"י המטה כח הרמב"ם דאין הלכה כרי' יוסי, ואי"כ ודאי שלא יפסוק בזה להלכה, איז דאליבא דתיק קאמר דרובם לא היה כלל במשכן אלא דהוי מולדה כמותל וממילא דאינו חייב אלא ברשמים שיש בהן ליורים דמייא קצת לכותב, והרי חוינן דרובם של אינו לורה חייב אפי' לתיק, ולפי"ז כ"ד דפ"י דתיקת האלכע רובם ע"ז כל לורה האלכע ועדיף ה"כיה יומר מרובם שתי רשימות בעלמא דברשמי האלכע יש קוים ושרטוטים הרבה, ועוד דאיבא בזה תמונה שלישת, לורה כל האלכע וסימן מובהק הוא זה שנהגו

וגדולה מזה כ"ל דאפי' למיד דמקח וממכר אינו אלא דרבנן אפי"ה כ"ד מודים כ"ש רבוי דאורייתא עפ"י"ש החתים חתומי' סי' ק"יה לחלק דדוקא מו"מ שהוא דרך ארעי הוי מדרבנן אבל מו"מ דרך קבע כמטעמו בחול פותח את החנות ומסתחר הכור מה"מ כדמובחי קראו דממיה ע"ש, ועיין בשע"ח בדברי חבמים אוח פ"א שזוכיה דגם האוס' סוכרים חילוק זה דאלי"ה יקשה על מה שכתבו בכחובות ד"ס דלא אסרו מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אלא בדבר שיחשדוהו שעושה איסור תורה ואי"כ מאי חקשה הש"ס שבת דס"ד מהא דמקוק לה זוג בלורה ומטייל עמה בחצר, הא חף אם ישמכוהו דלזיל להננא אכתי מו"מ הוא דרבנן, וכן הקשו הראשונים על חוס', אפי"כ דהו"ס סבדי כחתים דכל דהוי דרך קבע אסור מה"מ וכל דלזיל להננא חשיב משא ומתן בדרך קבע ואסור מדאורייתא ע"ש, ולפי"ז כ"ד כמוכירה כערכאות דהוי מעשה צ"ד גדול וכפומבי ימירא אין לך מכירה דרך קבע יותר מזה, הוא הדבר אשר אמרתי לעמוד בעלמו על העמ"ג ולקנות הנכסים בשבת חלי"ה להעלות על הרעת:

והנה באמת לא הולכתי להאריך כי"כ כדדי להראות שאסור לקנות בעלמו, כאשר דבר זה פשוט הוא ולא עלה ע"ד ט"ס פוסק להחיר זה, רק בלתי בזה לדחות מה שעלה ברעיוני בחללת ההשקפה שעכ"ס אפשר להחיר בעלמא כואת היינו סימן הרשאה לנכרי אחר, הרשאה מקיימות בעיטורים שמרשה אותו לעמוד במריקאו על העמ"ג וימן לו רשות לקנות עבורו הנכסים הללו רבות לכאורה שרי דהוי שבות דשבות במקום פסידא, דמו"מ גופי' הוי שבות ואמירה לא"י הוי נמי שבות ושבות לשבות שרי במקום פסידא, אבל לפמ"ש גם הימר זה רעוע הוא למאוד, חדא דלמי"ש דמו"מ כמו כ"ד דהוי דרך קבע אסור מדאורייתא, ולעשות מלאכה דאורייתא אסור לכ"ש אמירה לעכ"ס, ואפי' למאן דלא ס"ל חילוקו של החתים וסובר דכל מו"מ אינו אלא דרבנן אפי"ה זה ודאי דגזירה זאת תמורה ביותר משארי גזירות משום דהוי דברי קבלה ודמי לדאורייתא ואי"כ אין ללמוד משארי שבותים ואף שכשאר שבותים הסיירו אמירה לא"י אבל בשבות דמו"מ דחמיר יותר מכל להחיר, ובהלכתך גם שיטת היראים והסמ"ג דאמירה לא"י דאורייתא וכ"ש בשליח המקבל שגר די"ל דלכ"ש הוי דאורייתא דבכ"ה"ג דינו כפועל וידו כיד בעה"ב וכתיב הש"ך ומח"א והארכתי בזה בכ"ה, ולעיל בסימן ח', אין צירי להחיר אפי' לימן הרשאה לנכרי ואפי"ג המנו"ה לו בחול ואינו מוכיר לו שיקנה בשבת דוקא אפי"ה כיון דהעמ"ג הוקבע על יום השבת הוי כאומר להדיא שיקנה בשבת וכמו כעיוס השוק בשבת ואי"ה לקנות ביום אחר אפי' אינו אומר להדיא שיקנה בשבת אסור כמבואר בא"ח ס"א, ולא דמי זה למ"ש בחשוכה זרע אמת הובא בפ"ה א"ח סי' ע"ז סק"ג דמתיר לשלות לא"י לפני סרכאות להשתדל לגבות חובו מא"י הגם שיבוא ע"ז העע"ג לכתוב ככה שלום מ"ש, דהתם שאני שאין שם איסור דמו"מ משאי"כ כ"ד שבת לקנות הנכסים והאיסור דמו"מ לא הו"מ וכתי"ש:

אכן מפני שהרבה מגדולי הפוסקים כתבו דמקח וממכר אינו אלא דרבנן ולא חילקו כלל בין שבות זה לשבות אחר לכן קשה מאוד להחמיר כ"כ ולאסור אפי' ע"י נכרי, ואם כי מחתי לא מלא הוראה זאת להחיר ע"י אמירה לא"י בהיות שלפי נטיית הפנימיות ולאחר העיון בפדטי הדינים דעתי משכמת לחוש לזה ומטעמים שכתבתי אבל אם ירצה כ"ח להחיר ע"י הרשאה לנכרי אי"ה לחתום בידו כי יש לו סל פ"ה

מכעיר הנחלים שיחמה אחת רק מכה ביכול לבר
 וכובר דלא גזרו רק בלא נחבשל לגמרי דאז חייב משום
 ביכול אבל נחבשל לגמרי דליכא משום ביכול לא גזרו.
 ולפיז. בגיד שהמים כבר נחבשלו כל לרכן ליכא משום
 הטמאה. ואין לומר דהא קי"ל דבלא ים ביכול אחר
 ביכול. דהא בלא נלטין לגמרי אין ביכול אחר ביכול
 אפי" בלא וכמיש הטור אריה סי' שי"ח ע"ש. ואם כי זה
 אינו מוכן ולריך טעם מה חילוק ים לענין ביכול בין
 חס לזמן וממיר אס מושטין להפוסקים דים ביכול אחר
 ביכול בלה. גם כשהוא חס קלח ולא נלטין לגמרי יהא
 אסור. ולהפוסקים דאין ביכול אחר ביכול בלה. גם
 נלטין שרי. ועיין בפתי" שם ובכ"א שנתקשו באמת
 בזה. וגם לא ביאר הטור מדרגת החמום שריך להיות
 בזה. ומלשונו שכתב אס לא נלטין לגמרי משמע דכל
 שהוא חס קלח אין בו חו משום ביכול אחר ביכול.
 והסמ"ג אמנם ביאר ופירש יותר דאס לא נחקרר הוי
 דוגמת כמאכל בן דרומאי. וכ"כ ההסיד סי' ש"י כ"ס
 המרדכי והגה"מ ע"ש. וכל זה אינו מוכן מה ענין מאכל
 בן דרומאי לכאן שהנבשל כבר נחבשל כל זרבו. ואמנם
 בתבובי זקן אהרן חיר סי' ע"ז כבר בארתי זה בטוב
 טעם והוא דיסוד הדבר דאין ביכול אחר ביכול הוא
 משום דכל ביכול לריך פעולה ושינוי דמינכר בדבר
 שנחבשל דמשיה אסרה תורה לנשל משום דעי הביכול
 נשמה הדבר מכפי שהיה קודם הביכול ולכן אין ביכול
 אחר ביכול דכיון שהביכול הראשון כבר הספיק לטות
 הדבר. נמלא דביכול השני לא פעל כלום ולא עשה שום
 שינוי דמינכר בדבר שנחבשל. אבל מי כהחכמים יודעי
 פשר שברות מבינתם מלאו והסבילו לחלק בזה בין לה
 ליבש. דייחוי אכן איזה פעולה פועל הביכול הראשון
 בדבר לה. הא מינה בדבר יבש נעשה שינוי ע"ז מה
 שנמררך והוכשר לאכילה. והו"ו עיקר פעולת הביכול
 לרכך הקשה וכמבואר בשבט דע"ד גבי האי מאן רשדי
 סיכחא לאתנחא מהו דתימא לשרורי מנא קמכוון קמ"ל
 לרפויי מכוון. אבל בדבר לה שכלאיה הוא רך איכ איזה
 שינוי ניכר בו בביכול ועיין בפר"ח יו"ד סי' ס"ח ס"ק
 י"ח שנתהפך באמת אס שריך לגמרי ביכול דאורייתא
 במים כיון שאין פעולת הביכול ניכר בה. וז"ל בע"כ
 בדבר לה הוי פעולת הביכול החימום. שעי הביכול
 נשמו מכפי שהי' לוגינס מקודם וכמיש הפניי בשבת
 ד"מ שהדייק זה מלשון הכרייתא שם חיר מביא ארס
 קיחון של מים לא נבביל שוחמו ובסיפא גבי שמן חגי
 לא נבביל שיבשלו. ומיש דשני התנא בלישני דלענין
 מים חגי. שוחמוי ובשמן. שביבשלו" אע"כ דמיים הוי
 החמום דוגמת הביכול בדבר יבש. וגם הבט וראה
 בלשון הרמב"ם כמה מדוקדקים דכרוו דכפיט מהלכות
 שבת כחב וז"ל האופה את הפת או המבשל את המאכל
 או המחמם את המים כו' חייב עכ"ל. הרי דבמאכל
 כחב. מבשלי וכמים. מחמם" להורות דמים דלא שריך
 ריכוך. החימום הוא במקום הביכול במאכל. ובתבובי שם
 הארכתי יותר ליישב מה שקשה דאיכ גם בדבר יבש
 למה לן לטעם דריכוך חיפוק מטעם שנתחמם ואכ"מ
 יותר:

והנה גם זה פשוט וברור דאע"ג דאמרי' אין ביכול
 אחר ביכול היינו כל זמן שהביכול הראשון
 ניכר בו. בזה אמרי' דאין הביכול פועל בו חו מאומה
 ואין חשוב שום פעולה אבל אס פעולת ביכול ראשון
 חלפה עברה והיה כלא היה וכעשית כקודם שנתבשלה
 ש"י חגי הביכול. אמרי' מלא רגל ביכול ראשון ר"י

ככל הטולם לעשות זה לסימן. ודאי דחייב נמור הוא
 מה"ח דע"כ חולדה דכותב הוה אפי' לחיק. וגדולה
 מזה היה אפשר לומר דהוי אב מלאכה אפי' לחיק דבע"י
 כתב. דליוור תמונה הזאת כיון דנהגו כ"ע לעשות זה
 לסימן מובהק הוי זה ככתב אע"פ שבאמת אין זה כתב.
 דבכל מלאכה דשבת רואין על רובא דאינשי אס מחזיקין
 זה למלאכה וכמו בנושא על כתיפו דחייב שכן משא בני
 קה"ה. והי' כיון שכן נהגו כולם לעשות זה לסימן הוי
 ככותב. וכענין ראייה מירושלמי דשבת ע"כ הי' הקורע
 על העור חייב הרושם על העור פטור אחר להן ר' י
 אליעזר והלא בן סטרא לא הביא כשפים ממזרים אלא
 בכך אמרו לו מפני שזוהי אחר אנו מאבדין כמה פקחין
 ע"ש. הרי שדוקא מפני שרק אחר היה שטעה כן ואמרי'
 דבטלה דעמו לנבי כל הטולם דלא כתבי הכי אבל אס
 הרבה הוי עושין כ"י הוי חייב זה כתב. ואיכ בגיד דכל
 הטולם נהגו לסמן סימן זה ודאי דחייב. ואפשר משום
 כותב. אבל משום רושם ודאי דחייב לכ"ע ומו לא
 מירי:

ואם עו"ש אוחז באלכסו ומניחו נכ"ג פשוט
 דהישראל פטור מחיוב דאורייתא וכמיש הרמב"ם
 שם קטן אוחז בקולמס וגדול אוחז בידו וכותב חייב.
 גדול אוחז בקולמס וקטן אוחז בידו וכותב פטור. וכן
 מבואר שם בחוספתא. ופשוט דלאו דוקא קטן הוה"ד
 עכו"ם כ"ג דחייב רק הכותב וכ"כ במניח בכללי ל"ע
 מלאכות את ל"ד ע"ש ובש"ע אריה סי' ט"מ במג"א
 סק"ז שם:

ובאין עוד חגגי הדר"ש מברכו בברכת
 אהרן וואלקין.

סימן יד

ב"ה יום ב' י"א שבט תרצ"ה סינאן.

כבוד הרב מהו' מנחם אריה לאנדסבערג ג"י
 אטוראצק.

ע"ד שאלתו אס מותר לשפוך בשבת חמין למוך וואריס
 פלאש שמחזיק חמום זמן רב. ולד הספק הוא
 משום דבשבת גופא אסור להטמין אפי' בדבר שאינו
 מוסיק רק מעמיד הכל. ובוארעס פלאש הרי מעמיד את
 ההבל. ואין לרדד הימר משום דכבר נפטו המים מכלי
 שנחבשל למוך הווארעס פלאש ובכ"ג מותר כמבואר
 בש"ס שבת דכ"א. ובש"ע אריה סי' רנ"ז סעיף ה'.
 די"ל דהיינו דוקא כשנפטו המים לכלי שני דעלמא
 דהדופנות מקרר להחבשיל וי"ל השתא חקורי קא מוקיר
 ל"י כו' כמבואר בש"ס שם. משאיכ ווארעס פלאש אין
 דרופנות מקררות ואררבה מעמידין החום י"ל דאסור.
 וזה תכן השאלה:

ולכאורה היה אפשר לרדד עפ"מס המוס' בשבת
 ר"פ כמה שומנין דעיקר גזירה דהתמנה
 הוא דוקא בדבר דבשיל ולא בשיל אבל דבר מי או גם
 נחבשל כל לרכו מותר בהתמנה. ובש"ע שם כתב בזה"ל
 ויש מקילים ואומרים דכל שהוא חי לגמרי או נחבשל כל
 לרכו מותר בהתמנה כמו בשיהוי וכמיש לעיל סי' רנ"ז
 ובמקום שנהגו להקל עפ"י סברא זו אין למחות בידם
 ר"י חגי הרי שרוממוי ע"י חסדו יבא חסדו ח"ה

על שני קלפים חייב, כיון שאין מחוסר מעשה להקריבה רק הילוך והילוך. לא חשיב מחוסר מעשה, עיין ר"מ [כאן הי"ב].

[ז] הכותב: בשמאלו או אישר נימינו שהיא לו כשמאל פטור, או בדגלו ובמספקו פטור, ובכל אלו פטור דאין דרך כתיבה והוא ליה מלאכה כלומר יד דפטור בשבת, והשולט בשתי ידיו חייב בשמיהן, ועיין ר"מ כאן הי"ד. והנה חף דבשבת פטור, מ"מ יכול להיות דהוי כתב לענין סת"מ וגט חף לשבת לא הוי כתב, דבאמת הוי כתב רק דהוי כללית, וזה לא שייך אלא בשבת ולא במקום אחר, אבל לעיל [אות ד, ו] לענין כתב על כתב, או מק מוכות, זה לא הוי כתב חף דדרבו בך, א"כ לא הוי כתב בשום מקום, אבל זה יכול להיות דהוי כתב וכשר בכל מקום רק בשבת פטור דהוי כללית. וכן כתב בספר חלקת. מחוקק ס' קכ"ג סק"ה, ע"ש בשו"ע ס"א מוצא דהרמ"א מכשיר דניעבד בגט בשמאל, מהאי טעמא שכתבנו, וכן בחלקת מחוקק שם טעם הזה. ועיין ג"כ בנ"י א"ח ריש ס' ל"ב [ד"ה וזרין] כתב [בשם ספר המרום ס' ר"ה] דשמאל פטול כמו בשבת, ואין לומר דוקא בשבת וכו' אינו מועיל כללית יד אבל בעלמא כשר, אין סברא לומר כן שיכתוב סת"מ ההלכתא בשבת ולא יהיה חייב, אמנם בשמיטה בהפילה היא כשרה [מולין ל"א ע"א] חף שאינו חייב בשבת דהוי כשר, והכל דבר לא בשמאל, בשבת בודאי פטור, ומ"מ לענין הראשונים] אם פטולים. הלל דבר זה בשמאל, בשבת בודאי פטור, ומ"מ לענין סת"מ: אפשר דהוי כתב, עיין בית שמואל שם סק"ד והדברים ארוכים.

רגוף דבר זה שכתב הב"י, דאין סברא לכחוש סת"מ בשבת ויהיה פטור והסת"מ יהיו כשרים, יש לדחות, דאפשר דוקא בכוח איה דבר בשמאל פטור בשבת, אבל אם כתב סת"מ בשמאל בשבת חייב, מיגו דהוי כתב לענין סת"מ הוי ליה כתב לענין שבת, ולא בלתי כתיבה, ולא בלתי כתיבה רק לעורר ימנעו חכם וכו'.

[ט] כתב: עוד הר"מ כאן הי"ד, קטן. אוחו בקולמוס וגדול אוחו בידו וכותב חייב, גדול אוחו בקולמוס וקטן אוחו בידו וכותב פטור: והוא מהחוספתא שבת פ"ב הי"י. ונראה פשוט ללא דוקא קטן הוא הדין גוי כהאי בוגוא, וכן גדול חייב רק האוחו בידו וכותב, כי אינו חלוי באוחו בקולמוס רק באוחו בידו וכותב, וזה פשוט. ונראה דבגט וסת"מ ג"כ האי דינא, דהפסולים לכתוב אם אוחים בקולמוס והכשר אוחו בידם וכותב כשר, ולהיפך פטול, וע"ש שלא הביאו הפוסקים דין זה גבי סת"מ וגיטין. ועיין מוצאות שור סוף ס' ב' מקוסף גבי שמיטה בכשר אוחו ביד הפסול, ע"ש וחלמד לסת"מ.

[י] עוד: כתב הר"מ כאן הי"ד, אינו חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד כגון דיו וכו'. על דבר המתקיים וכו' כגון קלף ונייר וכו', אינו חייב עד שיכתוב בדבר העומד על דבר העומד וכו'. והנה בדבר שכותב לזרין שיהא עומד, מוצא בשנה ק"ד ע"ב כתב בני פירות וכו' ובדבר שאינו מתקיים פטור, אך על הדבר שכותב אם זרין להיות מתקיים אינו מוצא בשנה. אך הרב המגיד כתב שמוצא נחוספתא כאן פ"ב הי"ד, וגם כתב שמוצא בשנה ק"ב ע"ב שכל מלאכת שבת צעין דבר המתקיים, ע"כ.

[יא] וצריך חלקת מחוקק שם ס"ק כ"ד מביא בשם המרדכי [גיטין רמז ש"מ] דדיו כל זמן שהוא לח הוי ליה דבר שאינו מתקיים, ומהאי טעמא זרין ליתן הגט לאחר שמתקיים. א"כ בשבת אינו חייב חתום בכתב רק לאחר שכתבתי, והוי ליה כמו אפיה ונישולין: וישיש צבית שמואל ס"ק כ"א, וכו'.

[יב] הכותב: על צדו חייב דכותב על עור, המסרט על צדו פטור, [ר"מ כאן הי"ד]. והחוקק בנצרו קעין כמות קעקע לכולי עלמא חייב, דגבי גט הוי כתב עיין באבה"ע ס' קכ"ד ס"ו, ובחיי אדם [הל' שבת כלל ל"ו נשמח אדם סק"א] כתב כן בפשיטות ע"ש, ולא דמי לשמאל

ללא הוי דרך כתיבה בך, עיין בדבריו. ומאי זה כמות קעקע עיין ר"מ פ"ב מעבורים הי"א, היינו שמסרט על צדו וממלא מקום השריטה דיו או כחול או שאר מיני צבעונים, מאי הדין לענין שבת. והנה גבי גט מוצא בש"ס גיטין כ' ע"ב ור"מ פ"ד מגירושין הי"ד ואבה"ע ס' קכ"ד ס"ו דהוי גט, א"כ הוי כתב לענין גט. ולהסוכרים גבי שמאל דכשר בגט ובשבת פטור דהוי כללית יד ולענין לאחר יד אינו דומה שבת לגט [עיין למעלה אות ח], א"כ אפשר כאן ג"כ חף דהוי כתב לענין גט מ"מ בשבת פטור דהוי כללית יד, מה לי שריטה לצד או שורט וממלא השריטה צבע. אך להפוסקים דגם בלאחר יד בשמאל שיהא גט לשבת ועיין בית שמואל ס' קכ"ג סק"ד דלא הוי כתב, א"כ כאן דמוצא בש"ס דכמות קעקע כשר בגט, א"כ חייב בשבת ג"כ. וזרין לחלק, חף דשריטה הוי כללית יד, מ"מ בממלא השריטה הוי דרך כתיבה בך. ולכאורה אפשר חף לפי הסברא דאינו דומה גט לשבת, ובשבת פטור דהוי כללית יד, מ"מ כיון דהוי כתב לענין כמות קעקע הוי כתב לענין שבת וישיב דמיגו וכו', וסברא זו מוצאת בחיבור זה כמה פעמיים.

אם כתב בשבת כמות קעקע, אי אמרינן דהוי כתיבה לענין שבת, אם היה שוגג על שבת חף דהוא מויד על כמות קעקע מ"מ חייב בקרבן, כי אפילו מיחה אינה פוטרת קרבן, עיין חו"ס פסחים כ"ט ע"א ד"ה ר' נחומא. ואם היה מויד על השבת ללא כמות פטור ממלקות, כ"ט כמות קעקע, כי מיחה פוטרת ממלקות, עיין ר"מ פ"ב משמיטה הי"ו ובמולין פרק אוחו ואח צט פ"א ע"ב ומוצא כמה פעמים בחיבור זה. אך אם התרו בו חתום על האוח הראשונה, חייב מלקות משום כמות קעקע, ומיחה אינו חייב רק צ"ב אוחיות, ואינם באים כאחד, אך אם לא התרו בו רק בצות השניה, ואו חייב מיחה, פטור ממלקות דכאן כאחד, וקצתו: ובספר חיי אדם בדינים אלו דבריו ע"ש.

הקורע: על העור כתבנית. כתב חייב משום כותב, הרושם על העור כתבנית כתב פטור, כן היא דעת הר"מ כאן הי"ד מהירושלמי [פ"ב הי"ד, וחוספתא פ"ב הי"ו], ובמקצת נוסחאות [החוספתא] מוצא בהיפך, והרב המגיד כתב שנסתח: רבינו עיקר. ועיין אבה"ע סימן קכ"ה ס"ה דהר"מ פ"ד מגירושין הי"ו מכשיר גבי גט חף הרושם על העור, ועיין בית שמואל שם סק"ו בשם הרב המגיד דשבת שאינו דבעינן דבר המתקיים וגבי גט לפי שעה סגו, ע"ש.

[יג] הכותב: דיו על גבי סיקרא חייב משום כותב, כמות קעקע מוטק יוצא לקמן בס"ד במלאכת מחיבה, כן כתב הר"מ כאן הי"ד. מש"ס גיטין י"ט ע"א. ובאמת שם מוצא לגבי גט אפשר ללא הוי כתב, ור' שמעון בן לקיש חתם ליה. והא לימדנו רבינו לענין שבת דחייב דיו על גבי סיקרא משום כותב, אמר ליה וכו' מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, ופירש"י חף לענין חטאת בשבת לא הייתי עושה מעשה להביא מולין צעורה, והיאך פסק הר"מ כאן בפשיטות דחייב, ועמד בזה נספר חיי אדם [הל' שבת כלל ל"ו נשמח אדם סק"ב], וכתב דהר"מ פירש דוקא לענין גט ולא לענין שבת, עיין בדבריו.

המעביר: דיו על גבי דיו וסיקרא על גבי סיקרא וסיקרא על גבי דיו פטור, [ר"מ כאן]. ועיין מה שכתבנו לעיל [אות ד'] באריכות לענין כתב על גבי כתב. ועיין פרי מגדים ס' ש"מ [משנאות סק"ג] כתב, הכותב בחלב שאין רישומו יבצר רק תנינו נתן על האש ויבצר הכתב פטור מחטאת.

[יד] וישיב להסתפק אם כותב בשבת על קלף או איזה דבר של עיר הנדחת דעומד לשריפה אם חייב, כיון דהוי על דבר שאינו מתקיים כי מזהו לשרפו. ונראה דחייב, כיון דבדרך טבעו של עולם הוי דבר המתקיים, ואינו דומה לגט עיין אבה"ע ס' קכ"ד ס"א, דכאן חלוי דבר המתקיים בטבעו של עולם, וגם לא שייך כמותי מיכתת שיעוריה וכו', כן נראה ובחיי רק לעורר.

[טו] ויהנה: כמה שהבאנו לעיל [אות ז'] דהשלים אות אחת לספר חייב, נראה דחייב גם משום מכה בפטיש דהוי גמר מלאכה, ובכמה מלאכות שייך מכה בפטיש כמו שכתבנו לעיל.

גם נראה לי ללא דוקא משלים לספר מכ"ד ספרים, הוא הדין במשלים למפילין ולמוזהו גם כן חייב בצות אחת, עיין ש"ס. כתב הר"מ כאן הי"ד, רשם מולדת כותב: הרושם רשמים וזרות וכו'. עיין בשנה ק"ג ע"א רבי יוסי אומר לא חייבו שמי אוחיות אלא משום רושם, ועיין רש"י שפירש דר' יוסי בא לומר ללא דוקא אוחיות רק אפילו רשם שמי רשימות בעלמא לקימן חייב, ע"כ. והנה בודאי אין הלכה כרבי

בשמאל
לכ"י
שבת
גם
ות"ס

אוחו
הקולמוס
ושוי
אוחו
ב"י

דבר
המתקיים
על דבר
המתקיים

דיו
ועיין
הו

כותב
קעקע

יז) במאירי שבת ק"ד ע"ב מבואר דל"ג בכה"ג מב"פ. (גן דוד ועוד). וע"ש לעיל מלאכת כונה הערה א'.
יח) עיין לעיל מלאכת מכה בפטיש. וכן במלאכת אופה אות ז', קושר אות ב' ובונה אות ד' זה.
יט) כ"ה כרבינו הנזיל כאן ק"ד ע"ב (חמדת ישראל).

כתבנית
כתב ע"י
העור

דיו
ע"י
סיקרא

דיו ע"י
ובתו
שאינו
יבצר

של
דבר
מפוזרו
כשריפה

השלים
אות
משום
מכה
בפטיש

רושם

ויקי נגד מנה קמא דקמס רבי כותיה, א"כ אינו מייב ברושם לפסק הלכה, אך הר"מ בפירוט המשנה פירש פירוש אחר, ע"ש ובמגיד משנה, ופוסק דגם מנה קמא ממייב ברושם מממת חולדת כותב. ונראה דכל דין כותב יש לרושם כיון דהוא חולדת כותב, והרושם נשמאל פטור ע"ש בגמרא, דדוקא לרבי ויקי מייב נשמאל ולא למנה קמא להר"מ, עיין ומצין. ול"ע היטב בפירוט המשנה כי דבריו אינם מובנים, וכשיכתי השי"ת לעמוד על דבריו ואינם נכחוב הגלגל.

לה. המוחק

דבריו [א] הבלל, כל היכא דחייב על הכתיבה אם מוחק הכתיבה היא ליה מוחק. ולשון הר"מ פ"א ה"ט המוחק כתב על מנה לכתוב במקום המחק שמי אוחיות חייב, נראה דדוקא במוחק על מנה לכתוב במקומו, אבל המוחק שלא על מנה לכתוב רק משום אזה דבר שצריך, אף דלא היה מקלקל פטור. אך אחר זה כתב הר"מ, אבל המוחק על מנה לקלקל פטור, נראה דאם אינו מקלקל חייב, וכן כתב הר"מ סוף הפרק הי"ז, וכן המוחק אם הרשום על מנה לתקן חייב, נראה כיון דהוי על מנה לתקן חייב אף שלא על מנה לכתוב. וכן דעת הר"מ פ"א ה"ג הקורע, אף דנמשנה ע"ג ע"א מנזאר הקורע על מנה לתפור כמו כאן שמנזאר המוחק על מנה לכתוב, ומנזאר בהר"מ שם דקורע בחמתו ג"כ חייב, דעיקר שלא יהיה מקלקל, עיין בדבריו, הכי נמי כאן. והר"מ לשיטתו דסבירא ליה פ"א ה"ז מלאכה שאינה זריכה לגופה חייב, ע"ש. ומלשון הרא"ש [פ"א אות ט'] משמע דוקא על מנה לכתוב, עיין בספר חיי אדם [הל' שבת כלל ל"ח נשמת אדם סק"א].

כתב עוד הר"מ, חרשי העצים שמעבירין חוט וכו' וכן הגבלים שעושים כן נאבנים וכו', ואחד המשרטט נצבע או נלא צבע חייב. והרב המגיד לא רשם דין זה היכן הוא, ולמד הר"מ משרטוט המנזאר בש"ס ואחד הוא. ואינו מנזאר נר"מ השיעור של שרטוט זה, ואינו ידוע לי. ונראה דהרושמים בזוכות נאבן עוב כדי שיפגל בשוה כדרך שהאומנים עושים, ג"כ בכלל משרטוט, כן נראה פשוט.

לז. המבעיר

[א] לשון הר"מ פ"ב ה"א, המבעיר כל שהוא חייב, והוא שצריך לאפר, אבל דרך השמחה פטור מפני שהוא מקלקל, והמבעיר גדישו של חנידו וכו', דהוא מתקן אלל יצרו וכו'. והנה דעת הר"מ אף שהקלקול יתר על המיקון שאין האפר חשוב נגד קלקול החפצים מ"מ חייב, ויש חולקים בזה עיין בכסף משנה בשם הרמ"ך דבעינן שהמיקון יהיה יותר, והדברים ארוכים בצוגיא אין כלן מקומו להצריך. והרב המגיד מביא בשם ההשגות כוונת הר"מ שלנו אינו נדפס השגה זו, דאם הבעיר חמת מבשל חייב משום מבשל ג"כ, וכח דהאמת כן הוא וכבר כתבו הר"מ בפ"ט ה"דא, אך משום מבשל צריך שיעור גרוגרת מביאה קלה. וכבר כתבתי דלשיגרת לישנא הוא מה שכתב מביאה קלה, כי מבשל הוא כגרוגרת עיין לעיל [מלאכת אופה אות א'], וזה פשוט.

[ב] ודנה, אף להר"מ [ה"ל] דעל מנה לתקן ג"כ חייב, מ"מ צריך להיות השיעור כדי לכתוב שמי אוחיות, כמנזאר בדבריו כאן, נפלה דיו על גבי ספר נפלה שעה ומחקה אם יש במקומה כדי לכתוב שמי אוחיות חייב, ומחק אות גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שמי אוחיות ג"כ חייב. והנה בכותב שמי אוחיות דחייב, פשוט אפילו כתב שמי אוחיות קטנות מאל, דאינו מנזאר השיעור וקטנות ג"כ נקראות אוחיות, ובמוחק שמי אוחיות כדי לכתוב, נודאי כיון דהיה כתוב שמי אוחיות א"כ יוכל לכתוב על מקום זה שמחק, אך מה שמנזאר אם מחק אות אחת גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שמים וכו', אינו יודע השיעור של שמי אוחיות אי כדי לכתוב קטנות או בינוניות, וכן אם נטף דיו ומחק דהשיעור ג"כ כנ"ל, אינו יודע היאך משערין. ומלד הסבירא נראה דכאוחיות בינוניות משערין, ועיין לקמן פ"א ה"ט מנזאר דיו כדי לכתוב, נראה ג"כ דמשערין בינוניות, ועיין עוד שם ה"ז גבי קשר מוכסין, כן נראה.

[כ] כתב עוד הר"מ כאן, המתמם אם הנדול כדי לפרוס צמים הרי זה חולדת מצעיר. וכח הרב המגיד, ובהשגות ולמה לא משום מבשל וכו', ומה שכתב לחייבו משום מבשל אינו נראה לי שכל דבר שהוא עצמו נעשה אור ושורף אינו ראוי לומר מבשל אלא מצעיר וכו', ע"כ. ובאמת בפ"ט ה"ז כתב הר"מ המתקן וכו' או המתמם וכו' עד שחעשה גמלת הרי זה חולדת מבשל, מתייב הר"מ בעצמו משום מבשל, ועיין לחם משנה כאן שעמד בזה. ועיין מג"א ס"י ש"ס סק"י שעמד ג"כ בזה על הרב המגיד, אך מה שכתב בדברי הר"מ סמרי, אין סמירה, דכמה פעמים כתבנו [עיין לעיל מלאכת הרישה אות ו'] דהר"מ מביא בכל אחת מלאכה שלו, אף שחייב על עוד מלאכה לא כתב שחייב שמים. אך דברי הרב המגיד ז"ע דגם הר"מ מודה לזה, וגם גמי מפורשת בשבת ק"ו ע"א וביבמות ו' ע"ב מה לי לבשל סממנים מה לי לבשל פחילה, א"כ הוי ליה מבשל, והלחם משנה כתב דהרב המגיד הנין בדברי הראב"ד שחייב משום מבשל לחוד ע"ש. וקצת ז"ע על הר"מ דכתב כאן ברא, וזודאי כל המחכות הדין קר, כמו שכתב לעיל בפ"ט ה"ז לענין מבשלי, הוא הדין לענין מצעיר דאין מילוק, כן נראה פשוט.

לח. המכבה

[א] המכבה כל שהוא חייב, אחד וכו' ואחד המכבה את הגמלת של עץ, [ר"מ פ"ב ה"ב]. והנה להר"מ חייב בכל ענין, דסבירא ליה בפ"א ה"ז כר' יהודה במלאכה שאינה זריכה לגופה. אבל הפוסקים כר' שמעון במלאכה שאינה זריכה לגופה, פטור מצנכה פחילה, רק בצריך להנב הפחילה, כמנזאר בש"ס כמה פעמים [עיין שבת ל"א ע"ב ועוד], ועיין מגיד משנה כאן. והמכבה גמלת של מחכת פטור, רק בצריך ומכוין לרפך. ועיין ראב"ד השיג על הר"מ, ויבאר במקום אחר א"ה.

[ב] נראה, לעג"ד, המוחק כתובת קעקע חייב להר"מ דהוי מיקון כי לשאלא אסור מחמת חוקות העכו"ם, [אף] כי [רק] בשעת העשיה לוקין מגזירת הכתוב, אבל עכ"פ להיות כן על בשרו אינו נכון לישאל, אבל המוחק מגוי לא הוי מיקון, וזה פשוט.

לז. המשרטט

[א] כתב הר"מ פ"א ה"יז, המשרטט כדי לכתוב שמי אוחיות חמת אוחו שרטוט חייב, ע"כ. וכח הרב המגיד דזה מנזאר נפרק כלל גדול ע"ה ע"ב וכו', והשיעור הוא שכל אלו הדברים הם מפני הכתיבה ושיעור אחד להם. וע"ש בגמ' דמקשה הש"ס היינו מולת והיינו מעבד, ר' יוחנן ור"ש בן לקיש דלמרי מרווייהו אפינן חד מיגייהו ועייל שרטוט, ופירש"י שדרך הלענין כשהוא נא לתחבו משרטוטו וכו' וכן בעורות המשכן כשהחכום, ע"כ. מנזאר דעיקר שרטוט היינו בעור, אך אין מילוק, מה לי שרטוט זה או זה, אך עכ"פ בעור נראה דהשיעור הוא כמו בכל המלאכות שבעור כדי לתחוק קמיע, עיין בעור

[א] הוצאה, היינו מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן הכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד כתב הר"מ [פ"ב ה"ח] דהוי אבות, וכן המעביר ד' אמות ברשות הרבים נראה ג"כ מדבריו דהוי אב. ועיין פוס' שבת ד' ע"א ד"ה פט, דהוי מנזאר דהכנסה היא חולדת דהולאה, וכן המעביר ד' אמות ברשות הרבים. והאורק והמושיט כתב הר"מ [ה"ן] דהם חולדות, ועיין בספר מגן אבות [ד"ה המוליא], ולצריך אריכות גדול ואי"ה אשנה פרק זה נאריכות.

[פיקוח נפש]

[א] ודנה, הרב המגיד הביא כאן דדוחין שבת מפני פקוח נפש וכל הורין וכו', עיין דינים אלו פ"ב מהל' שבת וטור ושו"ע מ"י ש"ח והלאה, והוא ענין ארוך ואעורר קלמ.

ג) עיין לעיל במלאכה הקודמת אות י"ד ובהערה י"ז שם, ובמלאכת מכה בפטיש אות ג.
א) עיין לעיל מלאכת אופה אות ה.
ב) ע"ש אות ו'.

א) וכן כתבו המאירי כאן ק"ד ע"ב וחיידושי הדין ע"ד ע"ב (מנחת סולח).
ב) וכן נראה כירושלמי כאן פ"ז סוף ה"ב (ג"כ ע"ב) יש שהוא מוחק נקודה אחת וכו', ע"ש בקרבן העדה (והמדת ישראל).

בשנים ראשונים

חמת חבשיל

חמת חבשיל

חוקק החשלים הספר

בכתובת קעקע

לכתיבה שיעורו

בהא דאין מרסקין את השלג יש דעות דאין הטעם משום מוליד רק מגזירה שחא יסחוט או משום דהמים חשיבי טלד ואין איסור משום מלאכה רק דהמים שנתרסק אסור משום טלד הנה דאפי' בטושה חדכר גוש דבר ללול יש דעות דליח מוליד ואיב בגיד י"ל דלכו"ע שרי ולא יח' אלא ספק הלא כל האיסור מוליד דרבנן וס' דרבנן להקל, ע"כ מטיקר הדין נראה להחיר, מימ המחמיר חט"כ. כי ברא"ש פ' במה עומטין (ס' ב') בשם ר"ח דמשום חומרא דשבת לא אמרינן סד"ר לקולא ע"כ וידוע שכל דברי ר"ח דברי קבלה [מימ מטיקר הדין אין לאסור דמלינו בכ"מ מקילין בשבת מלד סד"ר לקולא (**)] מ"מ בעלי נפש יחמירו על עמלן] והס"ך (ס' ק"י) נעל בפנינו כל דין סד"ר

לקולא שלא לומר כן מעלמינו רק במקום שחלינו בפוסקים מפורש וכשי"כ שראוי להחמיר בזה לענין שבת מאחרי רואיני דברי הר"ח הנ"ל:
מה שהעיר למה לא יאסר כינוס בבורית משום מחמק האמת כח"ש כח"ר דלי"ש מחמק רק בנגרר מעלם הדבר ולא בזה שאינו רק מוסר הייטש שדבוק בו ואינו מחמק מגוף הידים כלום, וכן מבואר להדיא בשבת (כ'). בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בנרסקין הא נטר וחול מוצר וכי רש"י דנרסקין בורר את הכסף ונחר וחול מוצר דלא גריר לי' להכסף, והנני יודיו דושה"ט וש"ס באבה ומברכו שיחוג בדילות, את חנ המלות, ובשמה ועליזות, והשי' יעילנו ממכסול וממשהו חמץ בחי"ר.

סימן עא

בדין אם מותר לאותם העומדים לצבא בש"ק, לתת האצבע בתוך כרית דיו ביד השמאלית במקום חתימה

ב"ה. תשובה לאשפצין.

שאלתו שנקרוב מהי הכחשה לכבא וע"פ רוב הוא בעש"ק ובש"ק ונתחנן בימינו שסחת חתימת יד שהי' נהוג מקדם במדינתנו נוטנים העובדים על הפקודים אלכע לבוע באזהר לבט על המיליטעריס ביכעל לרושס וסומן שקורין בלע"ז, פינגער אבדריקטן" ע"כ נפשי בשאלתי אם מותרת בשבת ושמעתי בשם גדול א' שהחיר לעשות הניל ביד השמאלית וכו' ומדברי הטוב"ת או"ח (ל"ג) משמע לי שאין נפ"מ בזה ע"כ השאלה:

הנה בשבת (ק"ג.) מבואר להדיא דדוקא בכותב יש חילוק בין ימין לשמאל אבל ברושס אין חילוק דאיתא התם הכותב ב' אותיות בין בימיט בין בשמאלו חייב וסריך בגמ' בשלמא אימין חייב אלא שמאל הא לאו דרך כתיבה בכך וכו' הא מני כ' יוסי היא דאמר לא חייבו ב' אותיות אלא משום רושס הנה מפורש דברושס חייב גם בשמאל, ועוד יותר רבותא דלר"י אפי' בכותב חייב בשמאל דיש בכלל כתיבה רשימה ורשימה דרכה גם בשמאל, והנה פשטות דברי הגמ' משמע דלח"ק דר"י אין ברושס מלאכה דאורייתא וראי' לזה דאלי"כ מה איריא דוקא לר"י חייב בכותב בשמאל משום דלא גרע מרושס אפי' לח"ק יחחייב מהאי טעמא וע"כ דלח"ק אין ברושס איסור דאורייתא רק שבות מ"מ מדר"י נשמע לח"ק דאפי' רושס בשמאל איכא שבות גמור ולא שבות דשבות דברושס אין השמאל גורס קולא כלל כיון דאורח"י היא

גם בשמאל, אמנם הרמב"ם בפיהמ"ש יש לו שיטה אחרת דגם לח"ק יש ברושס איסור דאורייתא אך דהוי מולדה דכותב ולר' יוסי הוא אב, וכי"כ הה"מ אליב"י דהרמב"ם, אמנם ל"ע טובא דא"כ גם לח"ק יחחייב בשמאל כניל וראיתי במנ"ח סוף מלאכת כותב אחר שליון דברי פיהמ"ש לרמב"ם כ' וז"ל ונראה דכל דין כותב יש לרושס כיון דהוא מולדות כותב וזהרושס בשמאל פטור עיין בגמ' דוקא לר"י חייב בשמאל ולא לח"ק להר"מ עכ"ל ונראה סוגמו דדוקא לר"י דרושס אב בפ"ע ורושס עלמו אורח"י גם בשמאל ע"כ חייב גם בשמאל [וממילא גם כותב בשמאל חייב לר"י דל"ג מרושס] אמנם לח"ק דרושס מולדת כותב דיע ככותב ממש לכ"ד ופטור בשמאל כמו בכותב, ואע"ג דלכאורה דכרו המהין דסו"ס ברושס אורח"י הוא גם שמאל אמנם מלאמי סייעמא לדבריו נחום' ע"ז (י"ב): ד"ה אלא בורד והדס דקמיתתהי מריחא וכו' וטעם האיסור משום דחשיב לי' כשמי"י שהריח נכנס בגופו והוא חוק ציורר ואפי' אח"ל דשמי"י גסה מותרת באיפסה"ג הכא כיון דאם הי' שופה היין עלמו לא היה לו שמי"י גסה יש לאסור הריח הדומה לממש אע"פ שאיט נהנה עכ"ל וכע"ז ממש כ' המו"ט פ"ק דכוכה מ"ח בשם הה"מ וה"ה בג"ד להיפך אע"ג דרושס עלמו דרכו גם בשמאל מ"מ כיון שהוא מולדה דכותב וחשיב כאילו הי' כותב ואם הי' כותב בשמאל הי' ללו אורח"י פטור גם בזה דייעמ הפסטים א' הוה כידוע, ויש להיר לזה דלכאורה קשה לי' בהא דכתובות (ס'). גומת מלב בשבת משום דמטרק כללח"י הוא ובמקום לכרא ל"ג רבנן, ופירש"י שאין דרך

מפיק אוכל מאוכל וקשה מ"מ הא זה גוש וזה ללול הנה חשיב ב' מינים לענין מפרק:

(**) וגם שנראה דעת החג"א גם בבורית נוטה קלה להחיר כנ"ל:

גמ' אר"כ

הר"ז ר' אריג רבי פראמזר נצי"ט ת"י

אדני"ק קאצ'ר'אד - ל"מ בשיגה תבני חג"א

אמנם לענודי דגם לשיטת פיהמ"ס לרמב"ם רש"ס בשמאל חייב ומי"מ כותב בשמאל אי"ת משום רש"ס רק לר"י ולא לת"ק דדוקא לר"י יוסי דגם רש"ס אב מלאכה ע"כ בכל כותב חייב נמי משום רש"ס ורש"ס בשמאל חייב אבל לת"ק דרש"ס חולדה דכותב אין בכותב חייב משום רש"ס כלל רק משום כותב גרידא, ומלאחי און לי ברש"י ריש ב"ק אהא דאמרי' ומאי איכא בין אב לחולדה כפ"מ דאלו עבדי ב' אבות בהדי הדדי או ב' חולדות בהדי הדדי מחייב אכל חדא וחדא ואלו עבדי אב וחולדה דידו' לא מחייב אלא חדא וברש"י לא מחייב אלא חדא שכל את ידיו בטעותו אח טעמו דבש"ס איתא לא מחייב אלא חדא ולא פירש על מה מחייב ומשמע דיכול להתחייב בין אב ובין חולדה אך דאינו מחייב שמים אלא א', ורש"י ז"ל כ' דלא מחייב אלא אב ולא חולדה ופ"מ דלר"ך להפריש הקרבן על האב ואם יפריש חולדה לא פיק יד"מ והקרבן הוי מוכב"ט, והוכחה גדולה מהא דאמרי' ולר"א דמחייב חולדה במקום אב וזו ניחא דלת"ק מחייב אשתייהס יחד קרבן א' אבל שניהם שון ושקילין הול"ל ולר"א דמחייב שמים אבא וחולדה דידו' וע"כ דבהא פליגי לת"ק מחייב דוקא אבא ולא חולדה דבמקום אב החולדה כמאן דליחא ולר"א מחייב גם חולדה במקום אב:

והמע"י בשמ"ק יראה לעינים שה' לו גירסא זו בגמ' כמ"ס רש"י דאי עבדי אב וחולדה אבא מחייב חולדה לא מחייב דמכאן שם דמשום גריעותא דחולדה הוא וכותב הק' מורי הרב ודילמא לא משום גריעותא דחולדה הוא וכו' עיי"ש משמע להדי' דס"ל דלא מחייב חולדה במקום אב ואבא דוקא הוא דמחייב והייט גריעותא דחולדה [יותר דברי השמ"ק שם ל"ב ואכ"מ]:

רנה מכתב להדיא דאיכא דעבדי אב וחולדה החולדה כליחא דמי במקום אב וחייב כאלו עשה האב לבד ולפ"ז אי"ש דדוקא לר"י יוסי חייב בכותב גם בשמאל משום דיש בכלל כותב רש"ס דרושס אב מלאכה וכל כותב (מכאן משום דהוא) בשמאל מ"מ חייב משום רש"ס בשמאל אבל לת"ק דר"י דרושס חולדה דכותב אין בכותב חייב משום רש"ס דחולדה במקום אב כליחא ואי"ת רק משום כותב והרי כותב בשמאל פטור, ולפ"ז הי"ד בכותב אבל רש"ס בשמאל הוי כי אורחי' וחייב גם לת"ק דר"י אליבא דהרמב"ם:

ובאבני טר (ס' קל"ט סק"ח) ראינו דלרמב"ם אליבא דר"י יוסי הכותב ב' אוחיות שאינם חובה שלימה אי"ת משום כותב רק משום רש"ס ובהינה שלימה חייב משום כותב, ולפ"ז אי"ש יותר דלר"י יוסי בנ' אוחיות שאינם חובה ל"ת כותב אלא רש"ס ודין כרושס מתע' ע"כ גם בשמאל חייב דכל ששם רשימה עלי' ולא שם כותב אורחי' בשמאל, אבל לת"ק דר"י דגם בנ' אוחיות שאינם חובה שם כותב ולא רש"ס וכתיבה בשמאל ללא אורחי', העולה מזה דברושס מתע' אין חילוק בין שמאל לימין בין א' ניחא דהוא מלאכה בין משום שכותב:

בנ"א לינק אלא לחוב ביד וק"ל איך חומר לכל אם להניק בנה בש"ק הא אסור מה"מ לספות לקטן וכאן היא ספה להמינות אסור מפרק ובקטן ודאי ל"ת כללית' דכך דרך כל הילדים, וז"ל דכל אסור להוהיר גדולים על הקטנים דמה שעושה הקטן חשיב כאלו הגדול עשה מעשה זו וכאן אם הגדול ה' עושה מעשה זו חמש ה' אללו כללית' אף דלקטן הוא כאורחי' אין בו אסור להוהיר געהק"ט, ואם כנים סדברים הוא רחיה לניד דכיון דרושס חולדה דכותב ואם ה' כותב ה' כללית' אף דברושס גוסא הוא כי אורחי' שרי, אך יש ליישב קו' הניל בלפ"ן אחר לפת"ס הפוס' דמותר לקלוף שומים ובללים בשבת כיון דאין דרך לקולפס רק בשעת אכילה אין בו משום מפרק והי"ז אין דרך המינוק לפרק חלב מדדי אמו רק בעת אכילה ע"כ ל"ת מפרק, והא דהולרכו בכחובות לומר משום מפרק כללית' הי"ד בגדול דדרכו לחוב ולהוהיר החלב אפי' שלא בשעת אכילה ע"כ אפי' כשעושה בשעת אכילה הוי מלאכה והולרך לומר משום הוי מפרק כללית' אבל אם דנין על קטן ל"ת זה מלאכה כלל כיון דאין דרכו לפרק לעולם רק בשעת אכילתו כנלמד נכון בס"ד:

ורפ"י דברי המ"ח לזקו דברי הגדול הניל, הגם דאכתי יש לדון דברי אפי' שבות דשבות אסור אפי' לזרך גדול היכא דקעבדי מעשה מ"מ י"ל לפת"ס המחיה"ס [ויזכא לפנינו] (בסי' של"ד) דד' שבותין ובחוכס כללית' שרי לגמרי הי"ז הוי ד' שבותין א' רש"ס לת"ק דר"י, ב' שמאל למינה, ג' ח"ש להמנן אבות דכותב אינו אסור מה"מ, ד' מלשאל"ג, ושמאל דמי לכללית' ואפשר דשרי לגמרי:

אך יש לדחות הר"א מחוס' ע"ז (י"ב) הניל דמלשון החוס' מוכח דהיא רק חומרא דרבנן מדכתבו יש לאסור משמע דיש לחז"ל לאסור וא"כ אין ללמוד מזה לומר סברה זו לקולא:

אך מלאחי עוד עוד להמ"ח מרא"ש שבת (ע"ה) הובא ב"י (ס' ט"ח) דבאמת ה' ראו לחייב במוחק גם באות א' אלא דאי"ת לחייב במוחק יותר מכותב עיי"ש והי"ז י"ל דאי"ת לחייב ברושס חולדה כותב יותר מכותב, וכע"ז בתוס' יבמות (ע"ז): דחלל הבא מחייבי עשה אין בו רק עשה משום דא"ת לטפל להיות חמור מהעיקר, וכע"ז במ"ח מנה רס"ג דכלי מחכוה שנגעו בעלם כשעורה אחיט באוהל אפי"ג דחרב ה"ס כחלל מ"מ כאן אי"ת לטפל להיות חמור מהעיקר, וכע"ז קמ"ה דוגמא בס' החיטור דגם ליה ברביה אינו לוקה אף דאלו ל"ש ניחל"ע מ"מ אי"ת שהי' הלוה חמור מהמלוה, וע' זכחים (י"ע) למ"ד לילה ל"ת מדלילה חולץ ביום נמי חולץ פירש"י דא"ת שהי' עבודה לילה חמור מעבודה היום, ואפי"ג דביום ל"ש הטעם של לילה, ובחוס' רי"ד קדושין (מ"ח): דגם בשונג אשלד"ע אפי"ג דל"ש דברי הרב ודאי"ת דמ"ש מ"מ השונג נגרר אחר החייד והי"ז החולדה נגרר אחר האב אפי"ג דל"ש ב' העפס. נדחקתי בכ"ז מחמה קו' הניל דלרמב"ם גם לת"ק דר"י יחייב כותב בשמאל משום רש"ס:

אומן שבות וקשר שאש"ק ואינו מעשה אומן מותר לגמרי והוא כג"ל דמלאכה שאינה מתקיימת בשבות דרבנן מותר לגמרי. הי"ד בביטול אחר ביטול בדבר לה נראה מס' מנחת כהן דאין אסור אלא מדרבנן וכשאינו מתקיים י"ל דשרי (* לגמרי ובח" הארכתו ואיכ"מ):

והנה להדיעות דרוש"ה דרבנן יש לכאורה להמיר בג"ד כיון דכעין ב' רשומים ובחד הוא רק ח"ש ומיש דרבנן י"ל דשרי כעין ש"ל אהש"ז. בזה עוקר חוה מניה בכרמלים שרי וכע"ז ברשב"א שבת (ט'). בשם ראב"ד ז"ל דב' אמות ברה"ר אסור לטלטל ובכרמלים שרי. הנה דח"ש דרבנן שרי. מ"מ יש לחלק דהיי"ד ח"ש שכיולא בו בדאורייתא ליה בו רק איסור דרבנן כמו זה עוקר חוה מניה דאפי' ברה"ר אין בו איסור מורה כח"ש רשי' ותוס'. שירובין (ל"ג). וכ"מ במושגה ריש שבת שניהם פטורין וכללא כ"ל הרמב"ם דכל פטורי דשבת פטור אבל אסור מדרבנן, וכן טלטול ב' אמות ברה"ר אין בו איסור מורה [וגדולה מזה מנאור בר"פ מי שהחטיף דאפי' פחות פחות מר"א ג"כ אין בו איסור מורה וכפ"ס פחות מר"א דלרשי' ורמב"ם שרי לגמרי והראב"ד אסור גם בזה מדרבנן אבל איסור מורה ודאי ליכא] אבל ברוש"ה א"י שכיולא בו בטוב חות א"י מנ' אומיות אסור מה"מ דח"ש אסור מה"מ בשבת כדאימא שבת (ע"ד). י"ל דאפי' דרבנן אסור מדרבנן, וראה לזה דאלת"ה כל שבותין דרבנן יהי' מותרין לכתחלה בפחות מכשיעור כגון להוליא חלי נגזרות ברה"ר דיון או בכרמלים או להעמיד על ההגור פחות מכשיעור מים לחממה עד שתי' הי"ס"ב וכדומה חוה דבר המזה, אמנם לפי"ש בס' מנן אבות והסכים לזה בס' אבני נזר ה"ח (ס' קפ"ז) דבכל הכך דהשיעור שלהם מפורש במשנה כגון הופר אורג וכוחב ח"ש מזהר מה"מ ע"י"ש וא"כ ה"ה רוש"ה שאסור רק משום לחא דכותב. וח"ש ברוש"ה הוי כעין זה עוקר חוה מניה בכרמלים [ומה שחובב האלבע בהלכ"ט אין נראה שישב כרוש"ה השני כי אין כוונתו לעשות רוש"ה על האלבע]:

אך קשה לי ע"ד מנן אבות הכ"ל מה"ה דשבת (ע"א): דאמרי' באל"ה חלי זית חלב לרי"ג אין ידיעה לח"ש וקשה לי מנלן הא הכי הא דלרי"ג אין ידיעה לח"ש הוא בטובח חוה א"י לקמן (ק"ה). והרי בטובח ח"ש מותר לגמרי כח"ש בס' מנן אבות הכ"ל ומה ראייה לח"ז חלב דשם ח"ש אסור מה"מ ולי"ע:

עוד כי שם באבני נזר (ס' קפ"ז) דהא דהמפנה חפציו חזויה לזוית וגמלך עליהם להוליאן פטור היינו משום דבעיקרה בלא הנחה ליכא איסור הורה כלל ואפי' ח"ש ל"ח ע"כ פטור כשג"ה עקירה משעה ראשונה לכך ומה"ט כ' דה"ה בכותב ב' אומיות דח"ש מותר כדברי מנן אבות א"ס כ' חוה א"י ע"ד שלא לכתוב יוהר וגמלך וכ' חוה שני' פטור שג"ה כתיבה משעה ראשונה לכך ע"י"ש, והנה רשי' כ' דא"ס ל"ה עקירה משע"ר לכך ל"ח מלאכת מחשבת, ובזירוף ד' אבני נזר הכ"ל יולא תולדה דא"ס נהכיין לח"י שיטור שיש בו איסור מה"מ חשיב מלאכת מחשבת אך בנהכיון לח"ש שאינו אסור מה"מ ל"ח

ונשוב לניד הנה לפנינו ג' שיטות כרוש"ה לר"י אליבא דפיהמי"ש לרמב"ם וההמ"ג הוא א"כ מלאכה בפ"ע ולח"ק דר' יוסי אליבא דרמב"ם וההמ"ג רוש"ה תולדה כותב ולשאר פוסקים לח"ק דר"י רוש"ה אינו אלא שבות בעלמא מדרבנן, ולענין הלכה הנה מביא וע"ז (ס"י ש"מ) משמע דהלכה כר"י והא"ר שם כתב דאין הלכה כר' יוסי אלא כח"ק דר' יוסי דאין בו אלא משום שבות ובח"ב שם הוכיח שכן דעת הר"ף והרא"ש ורמב"ם ורבינו ירוחם מדפסקו דהכותב בשמאל פטור וע"כ דלית ליה כר"י דלר' יוסי כותב בשמאל חייב משום רוש"ה ע"י"ש וסכרת הכ"ה וע"ז נראה דהנה לא מיבעי' לר' יעקב ור' זריקא דאיה ליה בעירובין (מ"ו): הלכה כר' יוסי אפי' מחבריו דהלכה כר' יוסי אך אפי' לר' יעקב בר חידי שם דאין הלכה כר"י אלא מחבריו ולא מחבריו ע"י"ש מורה כר' יוסי מ"מ אפשר דח"ק דר"י דשבת (ק"ג) יחידא הוא והלכה כר"י מחבריו ודעת הר"ף והרא"ש ורמב"ם ור"ז נראה דס"ל כר' יעקב בר חידי דאין הלכה כר"י אלא מחבריו וסבירא ליה דרבי"ג פליגי עלי' דר' יוסי ואין הלכה כר"י מחבריו, אמנם אש"ג דהמ"ב הוכיח בטוב. דעת הרמב"ם ור"ף ור"ש ור"ז דהלכה כח"ק דר' יוסי מ"מ אבתי אפשר דס"ל דרוש"ה אסור מה"מ אלא דלא הוי א"כ אלא תולדה לכותב ואמטו להכי כותב בשמאל פטור כמחשבת לעיל, אמנם הא"ר הוכיח דעת הטוש"ע דרוש"ה אסור רק משום שבות כי היכי דלא תקשי קו' ב"ח וע"ז דיון דרוש"ה אסור מה"מ היכא דמחייבים, היכא דאינו מתקיים ליחס מדרבנן כמו בכל מלאכה שאינה מתקיימת דפטור אבל אסור, ומה הוכיח דטוש"ע ס"ל דרוש"ה מדרבנן וכשאינו מתקיים מותר לגמרי [ובה"י ענינא אמרתי בהא דהחמיר הרמ"א (ש"י"ח) בדבכר לח"ש בביטול אחר ביטול כ"ל דהיי"ד ע"ג האור ממש אבל בהוסר מעל האור כגון מה שהחמירו האחרונים בסעטן קר שלא לשפך עליו רותחין מיד וכדומה ולענין י"ל דשרי דהוי מלאכה שאינה מתקיימת [ומ"ה העירי דבאג"ט מי אופה (סק"ט חוה י"י) כ' דבמבטל ל"כ מלאכה מתקיימת, ועיינתי שם וראיתי ש"כ זה בדרך אפשר ולא כדריא לי ז"ל ע"י"ש], דבשלמא בביטול ראשון שנעשה מתי מבטל אסור אפי' בהוסר מעל האור כמפורש במשנה שבת (מ"ב). האלפס והקריה שהעבירן מרותחין לא ימן לתוכן חבלין דאף כשיחקרר מ"מ ישאר עליו שם מבטל ולא ישוב להיות ח' אבל בביטול אחר ביטול שאינו עושה חמי מבטל דכבר ה' מבטל אך שהחמוס עלתו נחשב ביטול והרי החמוס לבד אין סופו להתקיים כשיעמוד זמן מה בכלי יתקרר וישוב למה שה' לפני ביטול זה השני ע"כ אין איסור רק ע"ג האור ממש דאז אינו עומד להתבטל דכ"ז שעומד על האור לא יתקרר, אך דלכאורה ה"י מקום לאסור דאפי' מלאכה שאינה מתקיימת פטור אבל אסור מדרבנן אך לפי החמור דברוש"ה דרבנן מלאכה שאינה מתקיימת מותר לגמרי, [עוד מלאכתו סמך לזה חר"ף פט"ו תוס' שבת דקשר של קיימא ואינו מעשה

(*) לגמרי כמבואר תוס' חולין ל"ד ע"א (כצ"ל).

מלאכה מחשבת וקשה לי דבשבת (ע"ג.) נהבין לזרוק ב' זורק ד' אביי אמר חייב רבא אמר פטור דלא מכוין לזריקה דארבע וכו' תקן אבות מלאכות מי חסר א' וכו' בשלמא לאביי משכח"ל דידע לה לשבת באיסור מלאכות וקטעי בשיעורין פירשי שנתכוין לפחות מכשיעור ועשה כשיעור אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה, וקשה לרבא נמי י"ל דבמדי דמיס אסור מהימ ומכוין לחיט ועשה כשיעור ל"ח מתעסק רק בנתכוין לזרוק ב' זורק ד' דאפי' חיס לא הוי חשיב מתעסק וא"כ גם לרבא משכח"ל דטעי בשיעורין ברוב המלאכות וכ"ח מ"ח לא משכח"ל בלתי וכחב וכו' שפורש בהם השיעור במשנה דבאלו ח"ש מותר מהימ, זה לק"מ דכיון דמשכחת לה שידע השבת בשאר מלאכות א"כ י"ל דבאותן מקלט מלאכות לא ידע כלל שהם מלאכות ועשאו בשוגג ושסיר משכח"ל שיתחייב ל"ט הטאות, ועיקר קו' הש"ס אם נימא דלא ידע כל ה"ט מלאכות א"כ הוי כשוכח עיקר שבת דאי"ח אלא חטאת א' אבל כיון דמשכחת לה דידע לשבת בשאר מלאכות אך דטעי בשיעורין א"כ שפיר י"ל דאי"ח מלאכות מהם לא ידע להו כלל, ול"ט :

והנה בשבת (ק"ד סוף עמוד ב') נכתוב לכתוב אות א' ועלו בידו שמים חייב והקשה הרמב"ן מלטייל (ע"ג.) נכתוב לזרוק שמים זורק ד' פטור ומי' דשאי' בהא (דף ק"ד:) דאוחו אות שנתכוין אלי' נעשה שמים כגון שביקש לכתוב חית ועלה בידו ב' זיינין משא"כ לעיל (ע"ג.) דלשני אמות השניות לא נכתוב אליהם כלל עיי"ש ולפי' ק' נמי בהא (דדע"ג.) דהו"מ לשנויי גם לרבא דטעי בשיעורין דהיינו שסבור שנתעסק בחל"ש ועלה בידו כשיעור דאוחו מקלט שנתעסק בו נכתוב אליו אלא שסבור שהוא חייב שיעור :

והנה אחרי רואי דברי רמב"ן אלו מדר א' נחיישב בזה קו' הג"ל על האבני' מש"ם (דע"ג.) דאף לרבא הו"מ לאוקומו דטעי בשיעורין ובמלאכות דחל"ש אסור מהימ, אהניס לרמב"ן הג"ל דהאי סוגי' (דדע"ג.) מייירי

שעשה נכתוב אליו כוונה גמורה :
אמנם מדר א' נלמח קו' מדברי רמב"ן אלו ע"ד אבני' הג"ל דכיון דמי' הרמב"ן דנתכוון לאוח א' ועלו בידו שמים בלתי פשוטה ל"ח מתעסק שימ דכוונה לכתיבת אות א' ל"ח מתעסק לבני מלאכה כתיבה וא"כ אפי' נתכוון לכתוב אות א' ונמלך וכו' עוד אות שני לא יתקב מתעסק דגם בלתי ראשון נתכוון למלאכה והוא קו"ח מגדון הרמב"ן דאם ב' הרמב"ן בלתי אוח א' ועלו בידו שמים אפי"ג דלשמים לא נכתוב מעולם מי"ח חייב אפי"ג דלנבי אות השני הוי כמתעסק דלא נכתוב אלי' כלל כשי"כ ב' אות א' ונמלך וכו' אות שני בכוונה שלימה ש' כל אות בכוונה גמורה בשעתו דחייב ולי"ח מתעסק *):

ונשנוב לדברי אבני טור הג"ל ולולא שאיני כדאי לדון לפני כ"ח מן רשכבה"ג ז"ל בקרקע וקורא אני עלי דברי ירושלמי סופ"ז דניעין ששם שנין קדשי קדשים

* והרה"ג ר"א וויינבערג שליטי"א ב' וז"ל ולפי' לק"מ דהרמב"ן ב' דשאי"ח שאוחו אות שנתכוון אלי' נעשה ב' כגון שביקש לכתוב חית ועלה בידו ב' זיינין משא"כ לעיל דלשני אמות השניות לא נכתוב כלל ועיקר החילוק משום דנתכוון לאוחו הפעולה שבושה רק שכונתו הי' לחית א' ונעשה ממנו שנים משא"כ בנתכוון לזרוק ב' ועלה בידו ד' דלבי' השניות לא נכתוב כלל אפי' בהיתר אבל לעולם אפשר דאות א' אין עלי' שם מלאכה כלל ודמי' לטקירה בלא הנחה עכ"ד, ולכא' ק' ע"ז דהרי נתכוון לחתוך הלוג ונמלא מחובר אפי"ג דנעשה הפעולה שנתכוון אלי' מי"ח חשיב מתעסק כיון דנתכוון לדבר המותר אך אחר העיון דבריו מוכרחים דאלת"ה רק דטעם רמב"ן משום דנתכוון לשם מלאכה דהו"מ שם מלאכה עלה א"כ אפי' נתכוון לאוח א' ועלה בידו ב' ולא נכתוב כלל לפעולת אות השני ג"כ יתחייב ולא יחשב מתעסק דהרי נתכוון לשם מלאכה, והרי אמרת דאם נתכוון לדבר ששם מלאכה עלה ל"ח מתעסק וע"כ דלאו בזהי' תלי' סברה הרמב"ן רק משום דאוחו דבר שבושה נתכוון אלי' ואפי"ג דנתכוון לחתוך תלוש ונמלא מחובר ג"כ נתכוון לאוחו פעולה חמש בעשה ומי"ח חשיב מתעסק היינו משום דלא נכתוב אפי' לח"ש אבל נתכוון לחל"ש אפי"ג דלאו שם מלאכה עלה כלל מי"ח לאו מתעסק הוא כשנתכוון לאוחו פעולה חמש בעשה על ידו כן מוכרחין לומר לד' הרמב"ן, ולפי' ג' חילוקים יש דנתכוון לתלוש ונמלא מחובר דאפי' לח"ש לא נכתוב אפי' נעשה אותה פעולה שנתכוון אלי' ג"כ חשיב מתעסק, ואם נתכוון לח"ש אך שאין שם מלאכה עלה כלל ומותר מה"ת אז יש חילוק בין נעשה הפעולה שנתכוון אלי' ל"ח מתעסק ואם נעשה יותר ממה שנתכוון חשיב מתעסק ואם נתכוון לח"ש שאסור מה"ת אפי' נעשה יותר ממה שנתכוון כל דאחשבי"א מחשבתו ל"ח מתעסק ווי"כ :

קלח קם מלאכה אסורה מה"ט ואסור משי"ט ח"ט והוא נכתוב שלא להשלים נמלא שאין עלי' קום איסור מלאכה:

ובדברי ירושלמי אלו מובן היטב סברה אנכי לחלק בין מלאכה שח"ט מותר מה"ט דאז בעי' שימכוון מראש לגמור כל המלאכה ואלו במלאכה שח"ט ממנה אסור מה"ט ל"ב שימכוון לגמור, ולהג' מובן היטב דבמלאכה שח"ט אסור מה"ט אפי' לא נמכוון לגמור מ"מ נמכוון לאחמת היתה דאפילו יגמור מי"מ אין על הח"ט רק קם ח"ט שיטור ואפי' לא יגמור ואין דעתו לגמור ג"כ קם ח"ט עלה ע"כ ל"ב עשי' משעה ראשונה לכך אבל בדבר ח"ט מותר מה"ט יש חילוק בין דעתו להשלים או לא דאז אין דעתו להשלים הוא פעולה מותרת ואם דעתו להשלים הוא פעולה אסורה נמלא כשלי"ה עשי' משעה ראשונה לכך ולנכוון נמלא והשלים היו נכתובין לחתיכה דהיתרא ונמלא חתיכה דאיסורא דח"ט מהעסק כמשמעות הפשוט דשי"ט שבת (ע"ב): הג"ל:

ובעיקר דבריו הג"ל דדוקא בהולאה בעי' עקירה משע"ר לכך משום דא"כ אין קום הולאה עלי' כלל ואפי' דהיתרא נראה דבזה פליגי רש"י וחס"י רפ"ד דרי"ה דלרש"י במעביר לא בעי' עקירה משעה ראשונה לרי"ה, ולהג"ל מובן היטב דמעביר ב' אמות ג"כ קם מעביר עלי' אף שהוא יותר ע"כ ל"ב משע"ר לכך, והחס"י ס"ל דאפי' במעביר בעי' עקירה משע"ר לכך משמע לכאן דלית להו סברא זו, אף יש לדחות לפמ"ש בעה"מ ור"ן דאיסור מעביר משום הולאה הוא דד"א של אדם קינות לו ע"כ מעביר דומה להולאה לענין זה ואין ראי' לשאר מלאכות ואיכ"ל יותר:

ונשוב לדברי אהר"י הג"ל דז"ע וז"מ מותר בכרמליה והנה בשו"ע הרב ז"ל מלאכי (סי' שח"ט ס"ה וסי' שלי"א) פ' בהק"ז דזה עוקר וז"מ אסור בכרמליה ואפי' לדבר מלוא, והנה האש"י למד דבז' ממה שהעלה (בסי' קנ"ב) דהקורא בספר על האסקופה ונמגלגל ראש"א א' לכרמליה וכשרר ראש השני בידו גוללו אללו ואפי' בשאר חפלים שאין כחבי הקודש שרי כמי"ט תוס' עירובין (ל"ח.) ומה למד האש"י לזה עוקר וזה מניח בכרמליה ע"ש, ולפי' דהקלושה נראה דבלא נפל כולו לכרמליה יש לדמותו להא דמנחות (נ"ז.) דכל כמאב"ד מלד א' לאו כלום הוא ע"ה הנה דכשאינו עושה המלאכה בכל החפץ רק במקלטה בעי' עכ"פ שיהי' מלאכה שלימה באיכות אבל כמאב"ד אש"י דהוא נישול דאורייתא ואפי' לחיוב סקילה מ"מ כיון שאינו נישול שלם באיכות כשהוא מלד א' לאו כלום הוא, ואם מניח סברא כו' במלאכה דאורייתא קרי' שנוכל לומר בדרכן סברא כו', וע"כ היבא דאגודו בידו ואינו עושה המלאכה רק בח"י חפץ שנוכל לכרמליה וכיון דאינו אלא כרמליה דלא הולאה גמורה הוא והוי כעין פעולה שאינה שלימה באיכות וכשהוא בלד א' מהחפץ לאו כלום היא ע"כ שרי לגמרי אבל בזה עוקר וזה מניח לא שמענו כיון דהשבות נעשה בכל החפץ אין נפ"מ בין חד דרכנן לחרי דרכנן, וראיה לזה ממה שכתבו הפוסקים דשבות דשבות

לחול מולין וכו' וכשם שבין זהב לעפר וכו' אומר ח"י באיזה דדוקא במופנה חפצו מוית' לוית' וגמלך עליהן להוליאן פטור שלי"ה עקירה משע"ר לכך ולא בשום מלאכה אחרת [ומלאכי ראי' לדברי' בשו"ט הרי"מ (סי' ג') דלי"ט דין זה בשום מלאכה רק' בהולאה עיי"ש] והטעם דהעוקר חפץ ע"ד להוליא ממשיל-הולאה משעה עקירה וחשיב העקירה חלק ממלאכה הולאה והמפנה חפצו מוית' לוית' שלא ע"ד להוליא אין קום הולאה עלי' כלל כמובן רק עלטול ברה"י מוקדם למקום ואם נמלך עליהם להוליאן ה"ל ממש לגבי עקירה כנכתובין לחתוך תלוש ונמלא מחובר לפני כוונתו אינו בגדר מלאכה הולאה כלל ולפי האמת הוא חלק ממלאכה הולאה ומש"ה פטור אבל במלאכה אחרת כגון כותב אות א' ונמלך וכו' שני' אפי' נימא דח"ט מותר מה"ט בכתיבה מ"מ קם כתיבת אות עלי' יהי' מותר או אסור, והרי חזין דאב"י ס"ל דדוקא נכתובין להגבי תלוש ונמלא מחובר חשיב מהעסק אבל נכתובין לחתוך תלוש וחתך מחובר חייב דהוא ג"כ לחתיכה נכתובין אש"ג דחתיכה תלוש מותרת ומדאב"י נשמע לדין דאף דקיי"ל כרצ"ה דאפי' נכתובין לחתוך תלוש ונמלא מחובר פטור היינו משום דחתיכה תלוש פעולה אחרת היא מחתיכה מחובר דזה חשיב חתוך וזה חשיב תלוש אבל בג"ד דכתיבת אות א' שנה עלי' ואין חילוק בין כותב אות שני סמוך לו או לא סו"ס אין על אות זו רק קם כתיבת אות א' לא פחות ולא יותר ל"ח מהעסק, כיון דבשעת עשייתו נכתובין לאחמת הפעולה כפי מה שהוא ולא החטיא המטרה:

שוב ראיתי [דמה שהבאתי ראי' מאב"י בכתובין לחתוך את התלוש וחתך מחובר דחייב ומאב"י נשמע לדין] דקלח סהירה ליה בלשון ה"ט (ע"ב) ורבה אחר פטור דהא לא נכתובין לחתיכה דאיסורא תמנע דלרצ"ה לא סני במה שהוא באיזה פעולה רק דבעי' שימכוון לחתיכה דאיסורא מ"מ יש לדחוק בזה דהיי"ד כבחיכה דאיסורא קם אחר עלי' דא"כ בשנת שבת או שנת מלאכות ג"כ לא נכתובין לחתיכה דאיסורא ומ"מ לכו"ע חייב משום דאין שינוי בגוף המלאכה [וערש"י קם (ע"ב): ד"ה דהא] וע"כ כדאמרו, אף אפי' לא נראה לסבול הדוחק הזה יהי' זה ק"י על שיטה רמב"ן הג"ל [דנכתובין לחלי"ט ועלה בידו כשיעיר ל"ח מהעסק] אבל לא על דבריו דאף דכתיב דח"ט לגבי שיטור שלם דומה לתלוש לגבי מחובר ופטור משום דלא נכתובין למה שהמלאכה באמת משא"כ בכ' אות א' ונמלך וכו' שני' דבשעה בכ' אות א' נכתובין למה שהוא באמת שנתכונן לחלי"ט ובאמת ג"כ אין אות זה רק ח"י שיטור כשהוא לעומה ולמה יחשב זה מהעסק:

ור"י שבת דברי אב"י מר' נראה ע"פ דברי ירושלמי פ"ה דתרומוה לר"ל דח"ט מותר מה"ט מודה ר"ל בעתיד להשלים דאז נס ח"ט אסור מה"ט, וה"כ בכותב אות א' לדעת מנן אבות דמותר מה"ט מ"מ בעתיד להשלים אסיר מה"ט גם כתיבת אות א' לעומה, נמלא שאם כ' אות א' ונמלך וכו' אות שני' לא נכתובין לאית הראשון לאחמת מותרת לפי האמת שהי' עתיד להשלים יש עלי'

מוחר במקום מלוא ודוקא שבות דלא קעביר מעשה דהייט
 באמירה לטעמי'ם משמע הא שבות דשבות דעביר מעשה
 אפי' במקום מלוא וכש"כ שלא במקום מלוא ובפמ"ג (סו'
 של"ד) אייתי משט"מ בילה (ח'). דמרי דרבנן מוחר ביו"ט
 משמע הא בשבת אסור, ובמג"א (ב"י סי' ד) משמע לכאור'
 דבמלוא דרבנן מוחר בשבת לכו"ט העירי לזה ח"א, אך
 במהש"ק שם כ' דהמג"א דמוחר משום דהוי משאל"ג
 ודשאי"מ ומקלקל וכלאחר יד א"כ הוי ד' דרבנן וגם בתוס'
 כלאחר יד דקיל מכל השבותין כרש"י פסחים (ס"ז:) ואין
 ראייה מזה לשאר ד' שבותין וכש"כ למרי דרבנן דאסור,
 ואפי' נהוב לאהעו"ז דזה עוקר וזה מיח מוחר בכרמלים
 ויש לזה סמוכין מהראב"ד שבת (ט'). הג"ל דב' אמות מוחר
 בכרמלים מזה ראייה דהיי' מלאכה מוחר בכרמלים וע"כ
 שפיר יש ללמוד מזה זה עוקר וז"מ דזה הוי ג"כ חלי
 מלאכה כמו עלטול ב' אמות אבל אין ראי' על ח"ש
 שמוחר בכרמלים [והחילוק דחלי מלאכה היינו שהפעולה
 אינה שלימה, ומ"ש היינו שטעושה מלאכה שלימה אך
 שהפעל אין בו שיטור וכבר נזכר בפמ"ג חילוק זה בפי'
 כמדומני, וכדי להסביר יותר ראייה לדוגמא חילוק כזה
 בתוס' קידושין (ס'). דיש חילוק בין מקדש חלי אשה קדושין
 שלמים למקדש אשה שלימה אך בחלי קדושין דוק ומשכח
 וכש"כ שאין ללמוד מזה דמ"ש מוחר בשאר שבותין, וכבר
 כ' ההמ"ג והרמב"ן פ' ראד"מ ומג"א (סו' ס"ז סק"ח)
 שאין לדמות שבותין זה לזה, וכש"כ במקום שיש חילוק
 בדיניהם :

והנה יש ג' שיטות בענין שבות במקום מלוא דעת
 הבה"ג הובא בתוס' גיטין (ח'): דאמירה לנכרי
 שרי אפי' במלאכה דאורייתא ללורך מלוא מילה, וכי הר"ן
 סו"פ ראד"מ דלפ"ז אם נסבור כדעת הרמב"ם דמדמה כל
 המלוא למילה יהי' מוחר אמירה לנכרי באיסור דאורייתא
 ללורך כל מלוא ומקור לזה מש"ם גיטין (ח'): דמשום ישוב
 אפי' ל"ג אמירה לנכרי שבות והיה ללורך מלוא אחרת
 והתוס' גיטין (ח'): כ' דלא התירו במילה אלא אמירה
 לנכרי באיסור שבות וכתבו דאפי' זה אין מוחר רק במלות
 מילה ולא ללורך מלוא אחרת, ורק משום ישוב אפי' ל"ג
 שבות דאמירה לנכרי אפי' באיסור דאורייתא ולא בשום
 מלוא אחרת אפי' במכשירי מילה, ובאג"י טל מ' טומן
 (אות ל"ח סק"ו) כ' טעם לזה בשם הראב"ד בס' ממים
 דעיס דהקונה בית מנכרי בא"י הוי קלת כיבוש וכמו דכיבוש
 גמור בא"י דוחה שבת אפי' במלאכה גמורה כשבת (י"ט.)
 עד דוחה אפי' בשבת כן בקלת כיבוש דוחה שבת עכ"פ
 באיסור שבות דאמירה לנכרי עיי"ש ומה שהתירו במילה
 שבות דשבות ולא ללורך מלוא אחרת כ' הרמב"ן הובא
 ברין סו"פ ראד"מ משום דמילה גופה דו"ש ע"כ במכשירי
 מילה התירו שבות דשבות וז"ל דלא דמי לישוב אפי' דאפי'
 שבות א' התירו מה"ט דכיבוש גמור דו"ש דהתם בקונה
 בית מנכרי יש בזה עלמו כיבוש קלת ע"כ דוחה שבות כמו
 דכיבוש גמור דוחה שבת במלאכה דאורייתא משא"כ
 במכשירי מילה אין במעשה זו עמה אפי' קלת מלוא וז"ל,
 ודעת הרמב"ם ג"כ דלא התירו במכשירי מילה אלא שבות

דשבות אך דס"ל דה"ה ללורך מלוא אחרת, אך דוקא
 אמירה לנכרי באיסור שבות אבל לא שבות דשבות שטעושה
 הישראל בעלמו והייט דאמרי' בעירובין (ס"ח). ולא ע"י לן
 בין שבות דליה ביה מעשה לשבות דליה ביה מעשה, והנה
 להלכה קי"ל (בסו' ס"ז) דשבות דשבות דהיינו אמירה
 לנכרי באיסור שבות. מוחר במקום מלוא [ולאו] דוקא
 במכשירי מילה] וכן במקום לורך גדול, ובתוס' ישיבים
 שבת (י"ט.) דמוחר לשלוח יין ע"י נכרי בכרמלים משום
 דרכי שלום עיי"ש :

ועתה נבוא לגיד שמלטים לעשות פיננער אברדיק ואפי'
 ניחא דיש בזה משום דרכי שלום מי"מ הרי אין
 מוחר רק שבות דליה ביה מעשה דהיינו אמירה לנכרי
 באיסור שבות אבל לא לעשות בעלמו, ולכאורה י"ל דמשום
 דרכי שלום עדיף ומוחר אפי' שבות א' דהרי התירו
 שאילת שלום בשם מוסר דרכי שלום כדא"י ר"פ הרואה,
 אך אני פירשתי מה דמיימי שם ע"ז קרא דעת לעשות לה'
 הפרו חורמין ולכאורה הך קרא שייך בכל עדליה ולמה
 מיימי לי' דוקא לגבי הך מילתא, ונראה לפמ"ש מהר"ל
 ז"ל בנתיבות עולם נתיב השלום בזה דהתירה מורה למחוק
 השם בפירוש סוטה ואמ"ל שמי שנכחב בקדושה ימחה על
 המים בשביל לעשות שלום בין איש לאשה וביאור מהר"ל
 ז"ל דשמו של הקב"ה שלום כדאית' שבת (דף י"ד:) נמלא
 כשמוחק את השם כדי לעשות שלום הרי בזה עלמו כוונת
 את השם דשלוש שמו של הקב"ה נמלא דתיקף מתקן מה
 שקלקל באותו דבר עלמו ודפח"מ וז"ל :

וזה נלע"ד פי' עת לעשות לה' היינו לעשות את השם
 הקדוש, שלום" הפרו חורמין דמשי"ה מוחר לשלום
 שלום בשם דלי"ח זה ולזול בשם מה שמוכרו לבטלה דלי"ח
 לבטלה כיון שהיא ללורך כתיבת שם, ובדברי מהר"ל הג"ל
 נתיישב לי' מה דקי' לכאורה אהא דאמרי' דשמי שנכתב
 בקדושה ימחה על המים כדי לעשות שלום בין איש לאשה
 דהמייח א"ס באת' לא יזכה ועיי' ההשקאה יתברר
 שטהורף היא ונקמה ונזרעה זרע א"כ ינחם עי"ז שלום
 ושפיר יש היחר, האמנם הרי הם' שקול ואדרבה רגלים
 לדבר דטמאה היא ואפשר שיחברר ע"י ההשקאה שזינתה
 ועמאה היא ואסורה לבטלה באיסור עולם ואין נתיב איסור
 מחיקת שם מספק וכן קשה לכאורה גם לטעם מהר"ל
 ז"ל, האמנם נראה לפ"מ שכ' בהפריש וקל"ת מוננו ברמב"ן
 עה"ט בפ' נשא דדין זה ומלוא זו של השקאה סוטה הוא
 מופת מוחר וראיה ברורה על אמונת תורה מן השמים, כי
 אין זה דבר טבעי כלל שא"ס נטמאה ושונה אח"כ מים של
 מחק פ' סוטה יהי' תיקף פניה מוריקות כדאיתא במשנה
 פ"ג דסוטה (דף כ'), אינה מספקת לשמות עד שהי' פניה
 מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלאת גידין וכו' ואח"כ
 ולבשה בטנה ונפלה ירכה וכל הרואה זה ראה עין בעין
 כי יש חלקים שופטים בארץ וחי' אחת ומורמו אחת כי אין
 במלוא וגם א"א להמלא אלל שום אומה ולשון נחום כזה
 שא"ס יסקו לאשה מעט מים שנמחקו על ספר כחוב בריו
 א"ס לפני זה נטמאה יאורשו בה כל המאורעות הגיל נגד
 השכל ונגד הטבע ודבר זה נהג לא שנה ולא שחמים אך